

Naš Imperativ

Ne Mržnji
Ne Nasilju

Priručnik o borbi
protiv govora mržnje
i nasilnog ekstremizma

Važnost mirovnog
obrazovanja, mentalnog
zdravlja i medija

Our Imperative

No Hate No Violence

Autori:

Samira Baručija-Homoraš

Berina Bulatović

Daniel Eror

Emina Frljak

Azra Hodžić

Divna Prusac

Dajana Umićević

Urednica:

Lejla Hasandedić-Đapo

Grafička obrada:

Daniel Eror

Ova publikacije je finansirana od strane GIZ-a
kroz iDove projekat - Međureligijski dijalog o nasilnom ekstremizmu

Riječ urednice

Dragi čitaoci,

Hvala vam što ste se odlučili da pročitate ili prelistate ovu publikaciju u koju su mladi ljudi uložili mnogo znanja, truda i rada, u želji da podijele svoje znanje i iskustvo sa vama.

Ova publikacija je nastala kao rezultat projekta Naš Imperativ: Ne Mržnji, Ne Nasilju, a u sklopu iDove projekta - Međureligijski dijalog o nasilnom ekstremizmu koji je realiziran od organizacije Youth for Peace iz Bosne i Hercegovine.

Cilj ovog projekta je da doprinese smanjenju retorike pune mržnje koja je često uvod u zločine i nasilje iz mržnje, te da ojača regionalnu saradnju kako bi se pomoglo mladima da jedni druge gledaju kroz prizmu razumijevanja i empatije, umjesto kroz prizmu mržnje i neprijateljstva. To će mladim ljudima otvoriti horizonte ne samo prema mladima iz svoje regije, već i iz drugih dijelova svijeta te će ojačati njihove međukulturalne i međuvjerske kompetencije. Projektne aktivnosti, uključujući ovu publikaciju, će osnažiti i opremiti mlade da pronađu i izgrade alternative ekstremnim narativima mržnje i podjela u jednoj od najkonfliktnijih regija u Europi, ali i na međunarodnoj razini.

Zbog toga, cilj ove publikacije je da pruži teorijski okvir i praktične smjernice o temama govora mržnje i prevencije nasilnog ekstremizma kroz praktične primjere radionica i ističući važnosti mentalnog zdravlja, mirovnog obrazovanja i ulogu medija.

Publikacija je pisana dvojezično (b/h/s i engleski jezik) i namijenjena je svima koje ova tema interesuje, od mladih ljudi, civilnih organizacija do međunarodnih organizacija i vladinih institucija.

Uživajte u čitanju i nemojte zaboraviti važnost vaše uloge u borbi protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma!

Naš Imperativ: Ne Mržnji, Ne Nasilju!

Youth for Peace

Youth for Peace smo osnovali i vodimo je mi, mladi ljudi. Iskustvo smo stekli dugogodišnjim djelovanjem u nevladinom sektoru radeći s mladima. Dolazimo iz različitih etničkih i religijskih skupina, koje su vrlo često bile sukobljene strane u prošlosti. Svoju snagu crpimo iz želje za održivim zajedničkim suživotom u istoj zemlji, organizirajući brojne aktivnosti za mlade prenosimo i na njih svoje iskustvo dijaloga i suživota.

Rad naše Organizacije se bazira na prenošenju iskustva, davanja pozitivnog primjera, te širenju duha zajedništva među mladima. Misija i glavni ciljevi organizacije su usmjereni ka okupljanju mladih, edukaciji i poticanju na aktivizam. Iz dosadašnjeg iskustva očigledno je da mladi različitih etničkih i religijskih skupina širom Bosne i Hercegovine nemaju priliku da se susretnu, druže, razgovaraju, uče jedni od drugih, razmjenjuju životna iskustva i probleme, niti imaju ikakve zajedničke aktivnosti. Također je prisutno veliko neznanje među mladima o osnovnim vrijednostima tuđih, ali i svojih religija. Politika, društvo i mediji, zahvaljujući nasiljem opterećenoj prošlosti, plasiraju mladima pogrešnu sliku, te kreiraju prepreku ka gradnji svijetle, zajedničke budućnosti.

Više o YfP:

www.peace.ba

www.facebook.com/YouthForPeaceBiH

iDove

Međureligijski dijalog o nasilnom ekstremizmu (iDove) međunarodni je pokret vođen od strane mladih koji osnažuje mlade ljude iz cijeloga svijeta da igraju aktivnu ulogu u sprječavanju nasilnog ekstremizma korištenjem moći religije.

Više o iDove:

www.facebook.com/iDove00

Sadržaj

10

**Mladi, govor mržnje i
nasilni ekstremizam**
Dajana Umićević

20

**Prevenција govora mržnje i nasilnog
ekstremizma kroz prizmu mirovnog obrazovanja**
Azra Hodžić

26

**Značaj mentalnog zdravlja u razumijevanju i
prevenciji govora mržnje i nasilnog ekstremizma**
Berina Bulatović

34

**Odgovornost medija
prema javnom interesu**
Divna Prusac

42

**Uloga međunarodnih nevladinih organizacija - prevencija
i borba protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma**
Samira Baručija-Homoraš

54

Radionice
Emina Frljak

60

Rječnik pojmova
Daniel Eror

1

Govor mržnje vs sloboda izražavanja

Prvi korak ka prepoznavanju, a kasnije i sprečavanju širenja ili promocije nekog od oblika govora mržnje svakako je poznavanje razlike između termina „govor mržnje“ i „sloboda govora“. U cilju rasvjetljavanja ovih distinkcija, Evropska komisija protiv rasizma i netolerancije u jednoj od svojih preporuka jasno navodi šta sve potpada koji oblici se jasno mogu klasifikovati kao govor mržnje: „(...) oblik zagovaranja, promicanja ili podsticanja ocrnjivanja, mržnje ili klevetanja neke osobe ili grupe osoba, kao i bilo kakvo uznemiravanje, vrijeđanje, negativne stereotipe, stigmatizaciju ili prijetnje u odnosu na takvu osobu ili grupu osoba, kao i opravdavanje svih prethodno navedenih

oblika izražavanja, na osnovu rase, boje, porijekla, nacionalne ili etničke pripadnosti, dobi, invaliditeta, jezika, vjere ili uvjerenja, spola, roda, rodnog identiteta, seksualne orijentacije i druge lične karakteristike ili statusa.“ (Pramar, 2018)

S druge strane, kada govorimo o slobodi govora odnosno izražavanja, opšte važeća definicija kaže slijedeće: „Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu mišljenja te primanja i davanja informacija i ideja bez uplitanja tijela vlasti i bez obzira na granice.“ (Glava II – Slobode, Članak 11 - Sloboda izražavanja i informiranja)

Ipak, druga tačka člana 11 Evropske konvencije o ljudskim pravima, kaže sljedeće: „Ostvarivanje ovih sloboda, budući da sa sobom nosi dužnosti i odgovornosti, može biti podložno formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama koje su propisane zakonom i koje su neophodne u demokratskom društvu, u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javnu sigurnost, za sprječavanje nereda ili zločina, za zaštitu zdravlja ili morala, za zaštitu ugleda ili prava drugih, za sprječavanje odavanja informacija primljenih u povjerljivosti ili za održavanje autoriteta i nepristrasnosti pravosuđa.“ (prevedeno sa engleskog, Title II – Freedoms, Article 11)

Zakonska regulativa zemalja Zapadnog Balkana (pa i Bosne i Hercegovine), a dijelom i Evrope, ima različiti pristup ovom pitanju, u pogledu neadekvatne sudske prakse, jer nisu jasno definisana ograničenja iz gore navedenog člana. Sam govor mržnje, čak i ukoliko bi se utvrdilo da je riječ o istom, nema uporište u zakonu jer ne postoji kao krivično djelo. Samim tim, slučajevi koji se eventualno nađu pred nadležnim sudovima, postaju predmet subjektivizacije. Kada je riječ o govoru mržnje u virtualnom svijetu (najčešće društvenim mrežama), gdje se većina izjava/objava krije pod velom anonimnosti, situacija je još komplikovanija, jer ni tu zakonska regulativa nije jasna jer cyber nasilje i sl. pojave i dalje predstavljaju novinu.

Ipak, u ovom priručniku nećemo se baviti zakonskim propisima, već govorom mržnje kao pojavom, njenom formom, te njenim uzrocima i posljedicama, naročito iz perspektive mladih.

Mladi i govor mržnje

Kada govorimo o mladima i govoru mržnje među ovom populacijom, postoje određeni uzroci ove, nažalost, sve češće pojave:

1. Potreba za pripadanjem i identifikovanjem;
2. Odsustvo ili nizak stepen svijesti o posljedicama svog ponašanja, i dometu tih posljedica u društvu;
3. Specifične karakteristike okoline u kojoj mladi odrastaju;
4. Nedostatak preventivnih programa.

Imajući u vidu činjenicu da period odrastanja kao proces podrazumijeva niz psiho-fizičkih promjena kod mladih, potreba za pripadanjem i pronalaskom svog identiteta u moru postojećih identiteta, kod mladih je izrazito prisutna, i predstavlja prirodnu pojavu. Mladi se opuštenije ponašaju sa vršnjacima koji imaju neke određene karakteristike (bilo fizičke, bilo psihičke) slične njihovima. Međutim, nedostatak samopouzdanja, sklonost ka introvertnim oblicima ponašanja i sl. doprinose tome da mladi često zauzimaju (bilo u javnom, bilo u virtualnom prostoru) stavove potpuno suprotne onima koje zapravo zastupaju.

Kako bi se lakše „uklopili“ u društvo, u školi, na treningu ili generalno među vršnjacima, mladi nerijetko pribjegavaju drugačijim ponašajnim oblicima. Govor mržnje svakako spada u jedne od njih, s obzirom na to da, pod izgovorom izražavanja svog stava o nekoj određenoj temi/problemu/pojavi, često verbalizuju svoje misli i stavove na neadekvatan način.

Paralelno sa pojavom govora mržnje, kod mladih se javlja i nizak stepen ili potpuno odsustvo svijesti o posljedicama svog ponašanja, odnosno dometa i utjecaja koje takvo ponašanje ima za širu zajednicu, bilo da je riječ o krugu prijatelja, porodici, školi ili daljoj okolini. Upravo iz razloga neinformisanosti, neupućenosti i nepostojanja saznanja o tome koliko zapravo može po njih i po druge biti štetan govor mržnje, mladi srljaju i zapaljivim tekstovima, rečenicama i/ili nesmotrenim komentarima iskazuju svoje stavove o određenim osobama i pojavama. U tom smislu, preventivni programi o kojima se govori u naredni redovima mogu dati izuzetan doprinos.

Uzimajući u obzir Bosnu i Hercegovinu, i ratnu prošlost koja je ostavila ovu zemlju (ali i cijeli region) sa etiketom „PROBLEMATIČNA“, može se slobodno reći da mladi još uvijek nose snažan teret prošlosti. Stoga bi, kada bi se uspoređivali sa svojim vršnjacima iz neke demokratski razvijenije države u Evropi ili daljoj okolini, bili u vidno lošijem položaju. Okruženi različitim narativima, stavovima o političkoj situaciji tokom i nakon rata, sa nezavidnom političkom, socijalnom i ekonomskom slikom društva, mladi na prostoru Zapadnog Balkana govor mržnje u nekom od svojih pojava oblika vide gotovo kao neminovnost. Ovo je naročito izraženo u manjim, ruralnim sredinama, gdje su još uvijek jasne linije razdvajanja među manjinskim i većinskim stanovništvom, različitih etničkih i vjerskih/konfesionalnih pripadnosti. Pored toga, neupitan je i „doprinos“ školskog sistema, koji podrazumijeva različite kurikulare za različite entitete/kantone, te izučavanje nacionalnih grupa predmeta, što sve doprinosi širenju ionako velikog jaza između mladih koji dolaze iz različitih etničkih grupa.

Preventivni programi u ovom pogledu imaju važan zadatak, u smislu realizacije različitih neformalnih (ali i formalnih) aktivnosti sa djecom i mladima. Praksa rada sa djecom pokazala je da se i u prvim godinama osnovnoškolskog obrazovanja mogu vrlo efikasno realizovati radionice edukativno-kreativnog karaktera, sa krajnjim ciljem sprečavanja širenja govora mržnje, te poticanja na slobodu govora i izražavanja na adekvatan način. Škola u tom smislu igra značajnu ulogu, ne samo u obrazovnom, nego i u odgojnom smislu, te može neupitno pomoći i doprinijeti smanjivanju broja slučajeva govora mržnje među mladima, kroz realizaciju gore navedenih aktivnosti. Pored škole, nevladin sektor na lokalnom (pa i državnom) nivou i bliska okolina djece i mladih (roditelji, poznanici, rodbina,...i sl.) također se mogu uključiti u provođenje aktivnosti sa ciljem prevencije govora mržnje.

Svakako je lista uzroka mnogo duža, i oni se vrlo vjerovatno mogu klasifikovati i u neke druge grupe/podgrupe. Svakako, svima je podjelama zajedničke i posljedice koje iz toga proizlaze, a njih je, prema jednoj od klasifikacija, moguće podijeliti na:

1. emocionalne;
2. psihološke;
3. socijalne;
4. fizičke.

Emocionalne posljedice mogu biti višestruke, od osjećaja stida i straha, do osjećanja nepripadnosti i identitetske krize.

Psihološke posljedice se očituju u problemima sa mentalnim zdravljem, sa kojima se mogu nositi oni kojima je govor mržnje upućen.

Socijalne posljedice su možda i najvažnije odnosno najteže za saniranje, s obzirom na to da se ne odnose samo i isključivo na osobe ili grupe koje su bile predmet govora mržnje, pa su stoga pribjegle izolaciji ili su društveno marginalizovane. Odnose se, pored ovoga, i na društvenu koheziju, koja biva trajno poljuljana i na cjelokupnu atmosferu u jednoj zajednici/gradu/državi.

Fizičke posljedice očituju se u činjenici da bi govor mržnje mogao u nekim slučajevima (nerijetko je i bilo tako), eskalirati u fizički obračun, pa i nasilje, da li od strane osoba koji su isti koristile, ili od osoba koje su pogođene govorom mržnje, kao vid odbrane.

Govor mržnje u javnom prostoru

Ukoliko bi se morala napraviti klasifikacija govora mržnje prema mjestu, odnosno prostoru na i u kojem se on realizuje, ona bi uopšteno mogla biti podijeljena na govor mržnje u javnom prostoru i govor mržnje na društvenim mrežama.

U tom smislu, govor mržnje u javnom, stvarnom prostoru najčešće se odnosi na slučajeve govora mržnje na:

- političkim skupovima;
- religijskim okupljanjima;
- javnim događajima (komemoracije, protesti);
- izvještavanju u tradicionalnim medijima;
- iscrtavanja grafita, ispisivanje tekstova uvredljivog sadržaja na javnim površinama.

Kada govorimo o mladima, njih, kao ni druge starosne grupe u društvu govor mržnje ne zaobilazi, bilo da su oni ti koji šire govor mržnje, bilo da su žrtve, odnosno oni na koje je govor mržnje adresiran. U javnom prostoru se, prema dosadašnjoj praksi, mladi rjeđe, odlučuju, na iskazivanje stavova ili uvjerenja koristeći govor mržnje, iz prostog razloga jer se radi upravo o javnom, stoga prostoru i okolnostima u kojima su eksponirani, vidljivi i mogu biti lako identifikovani. Bilo da je riječ o uzviciima na političkom skupu, na nekom protestu, ili o grafitu, vrlo je izvjesno da bi pojedinac ili grupa mladih mogla biti lakše pronađena ili identifikovana, nego što je to slučaj u virtualnom svijetu. Škola je, prema navodima stručnjaka, nažalost mjesto gdje se mladi nerijetko susretnu sa govorom mržnje. Najčešće se radi o slučajevima diskriminacije u smislu fizičkog izgleda, nacionalne i/ili vjerske pripadnosti, materijalnog statusa i sl.

„Učestali oblik nasilja u školama je pogrdan govor i govor mržnje, koji se ponekad zanemaruje ili ne shvaća dovoljno ozbiljno, a ostavlja negativne posljedice na samopouzdanje mladih i njihovu sliku o sebi.(...)Karakteristično za školski uzrast jeste da je fizički izgled djeteta nerijetko i polazište za diskriminaciju, uvrede i širenje govora mržnje među vršnjacima.(...)U osnovnim školama diskriminišu se djeca lošijeg materijalnog statusa.“ (Kolašinac, 2021)

Na ulogu škole i uopšte obrazovnog sistema i u ovom smislu se stavlja veliki akcenat, s obzirom na to da bi, ukoliko se ovaj negativan trend nastavio, djeca i mladi neće biti zaštićeni od govora mržnje nigdje osim u svom domu. Nažalost, uzimajući u obzir tempo života i obaveze koje nameće moderno društvo, nedostatak slobodnog vremena i prostora za porodicu i razgovor, i krug porodice bi mogao postati vremenom tijesan i bez sluha za potrebe i brige sa kojima se adolescenti nose. Nerijetki su slučajevi u kojima i sami roditelji, dijelom iz neznanja dijelom iz nemara, prenose negativne obrasce ponašanja na svoju djecu, pa je u tom pogledu edukacija i osnaživanje roditelja i njihovo uključivanje u preventivne programe, apsolutni imperativ.

Govor mržnje na društvenim mrežama

U eri društvenih mreža koje galopirajućom brzinom serviraju (ali i potražuju) informacije od korisnika – među kojima su mladi i dalje dominantni, i govor mržnje je pronašao svoj put. Ono što smo nekada zvali „moderne“ društvene mreže (poput Facebook-a i Twitter-a), danas je zamijenjeno Instagramom i TikTok-om, te „osvježavanjem“ YouTube-a kao platforme za nebrojene mlade koji imaju potrebu za samoidentifikacijom, pronalaskom svog mjesta pod Suncem i grupe u kojoj bi se osjećali dobrodošlima. Upravo su društvene mreže danas najplodonosnije tlo za govor mržnje, gdje gotovo na svakodnevnom nivou svjedočimo pozivanju na linč, nasilje i protest protiv pojedinaca ili grupa. Ovo se dešava iz razloga što većina najpopularnijih mreža „nudi“ gotovo potpunu anonimnost svojim korisnicima, što dalje dovodi do gotovo nezaustavljivog vala objavljenih sadržaja, sa različitom konotacijom, gdje govor mržnje nerijetko dominira.

Izostanak jasne zakonske regulative i oštih mjera sankcionisanja ovakvih oblika ponašanja, dodatno otežava posao svima onima koji žele efikasno da se bave ovim problemom. Ono što dodatno zabrinjava je i činjenica da mladi ne žele, odnosno vrlo rijetko se odlučuju da prijave govor mržnje, pa se za veliki broj slučajeva se ili uopšte ne sazna, ili se sazna iz medija, kada situacija eskalira, odnosno preraste u ekstremizam, ili slučaj iz nekih drugih razloga dobije pažnju javnosti kroz medije.

Prevenција i borba protiv ovog problema jednako je potrebna i nužna kao i za onu u slučaju govora mržnje u javnom prostoru, s tim da se u pogledu društvenih mreža izazovi gomilaju, pa je potrebno uvijek i iznova tragati za efikasnijim metodama.

Govor mržnje i veza sa nasilnim ekstremizmom

U dostupnoj literaturi i materijalima pojam govora mržnje gotovo je neodvojiv od pojma nasilni ekstremizam. Iako ne postoji definicija nasilnog ekstremizma, pojam podrazumijeva „podršku ili vršenje nasilja nad drugim ljudskim bićima u korist političkih ciljeva(...)takvo nasilje se vrši, bez obzira na vjeru, rasu, etničku pripadnost, političku ili seksualnu orijentaciju.“ (OSCE BH, 2016)

U društvima koja imaju razvijene demokratske kapacitete, također postoji opasnost od nasilnog ekstremizma, ali je ona vidno manja nego u društvima u kojima su ti kapaciteti oslabljeni.

Uzimajući za primjer zemlje poput Bosne i Hercegovine, gdje je govor mržnje gotovo svakodnevno prisutan, nasilni ekstremizam predstavlja veliku opasnost i više je izvjesno da do njega dođe u odnosu na druga društva iz regije i/ili ostatka Evrope. Ovo je slučaj iz razloga što je zemlja prošla kroz rat i stradanja, koji je, između ostalih uzroka, imao za uzrok i govor mržnje, ratnu retoriku i pozivanja na nasilje među konstitutivnim narodima u BiH. Nažalost, nasilni ekstremizam je ova zemlja u prvom licu doživjela, što je ostavilo neizbrisiv trag na porama njenog društva, a sa posljedicama se nosi i danas, gotovo 30 godina nakon rata.

U tom pogledu, mladi su u velikoj opasnosti jer predstavljaju ciljnu grupu nasilnim ekstremističkim grupama i radikalnim formacijama, jer pored ugroženih identiteta kod mladih, trebamo imati u vidu i činjenicu da se radi o društvu u kojem je prisutna izrazito visoka stopa nezaposlenosti i siromaštva, gdje su ograničene socio-ekonomskih prilika za mlade, te gdje pored problema iz prošlosti stanovništvo nosi i teret sadašnjice, što je u slučaju BiH (pa i zemalja iz regiona) migrantska kriza, koji do zemalja Evrope nastoje doći tzv. balkanskom rutom.

Dodatna otežavajuća okolnost je i činjenica da u javnosti, među političkim predstavnicima naroda, u medijima, školi i na društvenim mrežama, pa čak i u krugu porodice, mladi nerijetko dobiju indirektnu podršku za ovakvo iskazivanje svojih stavova, jer su demokratski temelji poljuljani u cjelokupnom društvu. Sve ovo čini izazovnijim i potrebnijim djelovanje na svim poljima upravo u ovakvim zemljama. Kako bi se postigli efikasniji rezultati, ne samo bh. nego i sva društva trebaju se ozbiljno pozabaviti najprije govorom mržnje, jer prevencija iste gotovo direktno utiče i na prevenciju i suzbijanje nasilnog ekstremizma i radikalizma.

Preporuke i zaključci

Neupitno je da će govor mržnje, ukoliko se ne nastavimo kao društva boriti sa njim, uvijek pronaći svoj put do pojedinaca i grupa. U tom pogledu, definitivno su najranjiviji i najpodložniji mladi.

Za rad na prevenciji govora mržnje, a blisko vezano uz njega i nasilnog ekstremizma, potrebno je učiniti mnogo toga, prije svega:

- Pitanju govora mržnje, nasilnog ekstremizma i njihovoj prevenciji potrebno je holistički pristupiti. Vlast na lokalnom i državnom nivou, civilno društvo, škole i druge obrazovne institucije, porodica i roditelji djece i mladih, i sami mladi – svi se trebaju uključiti i angažovati raspoložive kapacitete (znanje, informacije, ljudske i druge resurse) kako bi se dao doprinos i vidjeli efikasni i efektni rezultati rada.
- Škole kao obrazovne ustanove, koje imaju i odgojnu ulogu, trebaju da u svoje kurikule uvrste preventivne programe (radionice i sl.) kako bi odlučnije mogle da se nose sa problemom govora mržnje i/ili ekstremizma među učenicima
- Podrška i edukacija roditelja ne smije biti izuzetak. Posredstvom nevladinog sektora, om-ladinskih organizacija i/ili Centara za socijalni rad i nadležnih ministarstava, roditelje djece i mladih je potrebno uključiti u preventivne programe, istovremeno sa radom sa djecom/ mladima.

Zadatak svakog društva koje je demokratsko, ili teži ka demokratizaciji, jeste da se pozabavi pitanjem govora mržnje, s posebnim akcentom na mlade. Ne smije se izostaviti ni činjenica da govor mržnje direktno djeluje na smanjivanje i ograničavanje slobode izražavanja, stoga prevencija mora istovremeno imati za cilj i promociju i prepoznavanje prava na slobodu govora i izražavanja.

Primjeri zemalja Zapadnog Balkana, koji su nažalost, burnim istorijskim događajima uvidjeli direktno do čega može da dovede govor mržnje, imaju naročit motiv i odgovornost da djeluju preventivno na cjelokupno društvo, kako bi mladi naraštaji odrastali u okruženjima koja njeguju dijalog, mir, življenje jednih sa drugima u slozi, sa zagarantovanim ljudskim pravima i dostojanstvom svakog pojedinca.

Literatura:

1. Glava II – Slobode, Članak 11 - Sloboda izražavanja i informiranja; Preuzeto sa: <https://fra.europa.eu/hr/eu-charter/article/11-sloboda-izrazavanja-i-informiranja>,
2. Kolašinac, A. (2021) Djecu i mlade moramo naučiti da razlikuju govor mržnje od slobode izražavanja; Preuzeto sa: <https://www.mreza-mira.net/vijesti/clanci/djecu-i-mlade-moramo-nauciti-da-razlikuju-govor-mrznje-od-slobode-izrazavanja/>
3. OSCE BH (2016). Prevencija i borba protiv nasilnog ekstremizma – Svi imaju ulogu! Preuzeto sa: <http://fbn.unibl.org/wp-content/uploads/2017/10/%D0%9E%D0%92%D0%94%D0%88%D0%95.pdf>
4. Parmar, S. (2018). The Legal Framework for Addressing “Hate Speech” in Europe; Preuzeto sa: <https://rm.coe.int/opening-session-2-parmar-the-legal-framework-for-addressing-hate-speech/16808ee4bf> (prevedeno sa engleskog)
5. Title II – Freedoms, Article 11 - Preuzeto sa: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/11-freedom-expression-and-information> (prevedeno sa engleskog jezika)

2

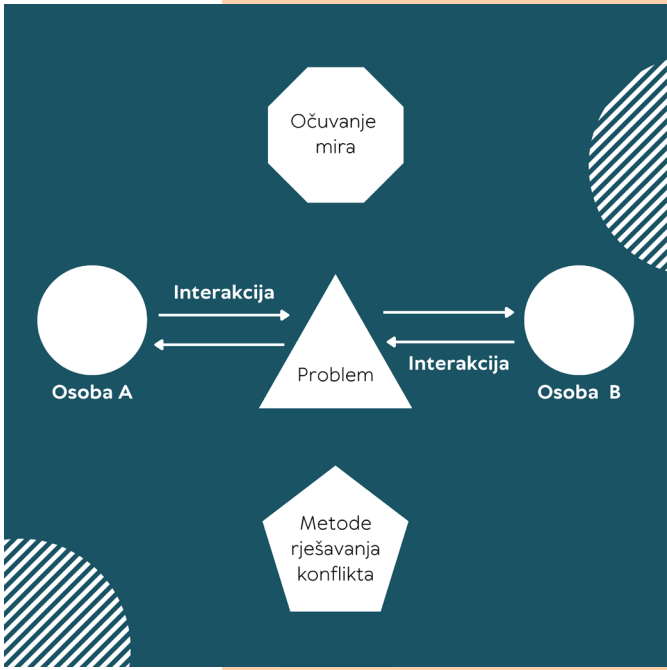

Mirovno obrazovanje je jedno najjačih alata koje možemo upotrijebiti u borbi protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma. Međutim, kada govorimo o mirovnom obrazovanju ne možemo a da ne pokušamo definirati pojam mira. Mir se najčešće definira samo kao odsustvo nasilja, što nije potpuna i jedina definicija. Mir se ponekad percipira isto kao riječi mrak i hladnoća. Mrak se objašnjava kao stanje odsustva svjetlosti dok se hladnoća objašnjava kao stanje odsustva toplote. Nerijetko se desi da se pojam mira shvaća kao stanje odsustva sukoba. Takvim poimanjem riječi mir namećemo zaključak da je sukob prirodno stanje čovjeka te da je mir izuzetak tog stanja. Takvo shvatanje nije u skladu sa duhom mirovne pedagogije, sukob bi se trebao posmatrati kao

izuzetak u društvenim odnosima dok bi se mir trebao posmatrati kao primarno i prirodno stanje. Kada razgovaramo o miru trebali bismo uzeti u obzir sve kontekste, socijalne, kulturalne i individualne, u kojima on može ogledati, i tek onda bismo mogli objasniti šta mir predstavlja. Jedan od elemenata mira jeste mirovna pedagogija koja se dijeli na mirovni odgoj i mirovno obrazovanje. Castro i Galace (2008, prema Setiadi i Ilfiandra, 2019) navode da pod pojmom mirovne pedagogije ne spada samo odgoj i obrazovanje za rješavanje sukoba, već uključuje pomoć u formiranju načina razmišljanja o tome kako se razlike trebaju riješiti bez stvaranja konflikata na nivou društva. Mirovni odgoj bi predstavljao tematske cjeline koje naglašavaju Čudina-Obradović i Težak (1995, prema Jindra i Škugor, 2007) a to su razvijanje pozitivne slike o sebi i vlastitim emocijama, razvijanje svijesti o drugima, poštovanju razlika, razvijanju empatije, saradnji, pomaganju drugima, razumijevanju sukoba i rješavanju na nenasilan način, razvijanju vještina komunikacije, posredovanje u sukobu, razvijanje svijesti o multikulturalnosti itd. Kada je riječ o mirovnom obrazovanju UNICEF (1999) ga je definirao kao proces u kojem se promoviraju znanja, vještine, stavovi i vrijednosti koje su potrebne kako bi došlo do promjene u ponašanju koja će omogućiti djeci, mladim i odraslima u prevenciji konflikata i nasilja na otvoren i strukturiran način; kako bi riješili konflikte na miran način i kako bi stvorili uslove za promociju mira, bilo na intrapersonalnom, interpersonalnom, grupnom, nacionalnom ili internacionalnom nivou.

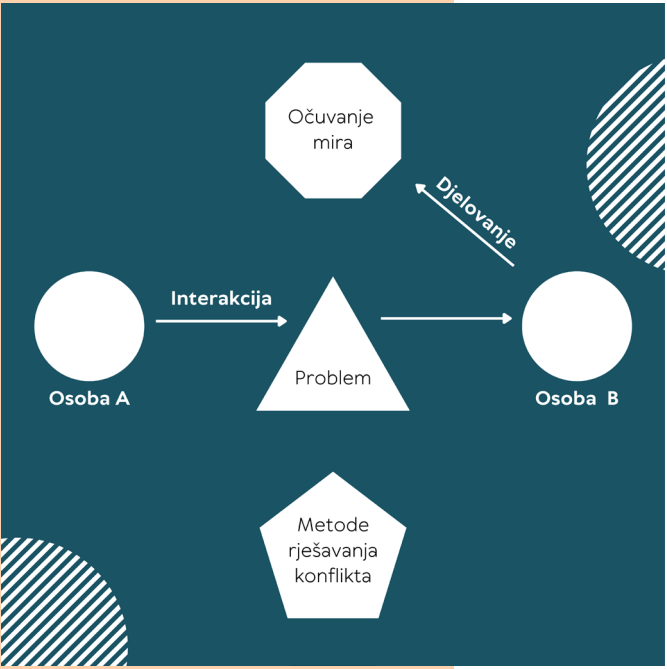
Upravo preventivna uloga mirovnog obrazovanja ga čini najjačim alatom, kako je ranije rečeno, u prevenciji govora mržnje i nasilnog ekstremizma. Delgado i Stefancic (1995, prema Paz, Diaz i Delgado, 2020) su definirali govor mržnje kao namjerno i javno iznošenje stavova s ciljem da se ocrni specifična grupa ljudi. Mroz (2009, prema Nasser-Eddine et al., 2011) definira nasilni ekstremizam kao nasilje u nedostatku razuma, odnosno uvjerenje da će počinjeno nasilje proizvesti koristi koje su veće od cijene ljudskog života. Ukoliko shvatimo govor mržnje i nasilni ekstremizam na ovaj način sasvim je jasna uloga mirovnog obrazovanja u njegovoj prevenciji. U skladu s tim nameće se ključno pitanje, a to je kako i na koji način preventivno djelovati protiv govora mržnje. Odgovor na to pitanje možemo dati ukoliko razumijevamo različite načine kako se nosimo sa konfliktom. U nastavku će biti predstavljena tri konfliktne situacije.

Prva shema (Prikaz 1.) predstavlja konfliktnu interakciju gdje obje osobe ne znaju kako riješiti konflikt bez da gledaju jedna na drugu kroz prizmu problema tokom svoje interakcije. Bitno je naglasiti da osobe tokom ove interakcije ne posežu ni za očuvanjem mira niti za metodama kojima bi riješili konflikt. Ukoliko se ovakav način nošenja sa konfliktom nastavi vrlo je moguće da će konflikt prerasti u neki od oblika nasilja. Daljnjim razvojem situacije moguće je da Osoba A ili Osoba B stvore sebi određena mišljenja o drugoj osobi time otvarajući vrata govora mržnje. Ukoliko se dogodi da i drugi ljudi u okolini na isti način rješavaju konflikte vrata govora mržnje su širom otvorena i stvara se mogućnost za zločine iz mržnje i nasilni ekstremizam.

Prikaz 1. Konfliktna interakcija

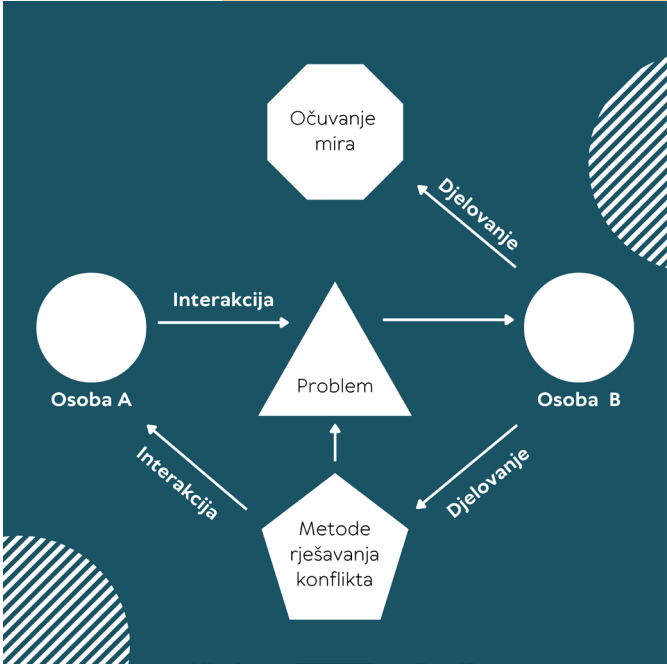
Druga shema (Prikaz 2.) predstavlja interakciju osobe čuvara mira. Čuvari mira su oni koji će prikriti sukob, kako bi sačuvali mir, ili čak privid mira. Ukoliko se nađu u ovakvoj interakciji gdje Osoba A je u sukobu s Osobom B i posmatra je kroz problem, Osoba B kao čuvar mira će se najradije prikloniti strani očuvanja mira ma kakav on bio. Važno je naglasiti da ni u ovom slučaju problem nije riješen nego je konflikt preuzeo drugačiji oblik koji će dovesti do iste situacije čim se nova prilika ukaže. U ovom slučaju se ne radi o prevenciji govora mržnje već u njegovom kratkotrajnom zaustavljanju.

Prikaz 2. Interakcija čuvara mira

U našoj trećoj i posljednjoj shemi (Prikaz 3.) predstaviti ćemo interakciju osobe koja je mirotvorac. Mirotvorci su oni koji se suočavaju sa problemom i znaju kako i na koji način riješiti konflikte, a pritom će sačuvati mir. Kako bi znali riješiti konflikt potrebno je usvojiti određena znanja, vještine i metode kojima će djelovati. Uzmemo li za primjer našu shemu gdje je Osoba A ta koja na Osobu B gleda kroz problem stvarajući konflikt, Osoba B neće uzvratiti istom mjerom. Također, neće ni samo pribjeći očuvanju mira. Suočiti će se sa konfliktom, pronaći metode kojima će djelovati na problem. Kroz te metode će djelovati na Osobu A time rješavajući problem i konflikt koji je nastao, te dok to sve čini sačuvat će mir unutar tog međuljudskog odnosa. Ukoliko se na ovakav način pristupi konfliktnoj situaciji radimo na prevenciji pojave govora mržnje. Cilj u ovom slučaju nije zaustaviti govor mržnje, nego zaustaviti mogućnost njegove pojave. Razumljivo, ovaj način nošenja sa konfliktom zahtijeva više vremena, energije, volje, znanja i vještina kako bi bio uspješan.

Prikaz 3. Interakcija mirotvorca

Ključ postizanja ovakvog načina nošenja s konfliktom koji je prikazan u posljednjoj shemi je jedan od glavnih zadataka mirovnog obrazovanja. Ukoliko odgojno-obrazovni sistem bude uspješno realizirao zadatke mirovnog obrazovanja moći ćemo više razgovarati o prevenciji govora mržnje i nasilnog ekstremizma nego o njihovom suzbijanju. Postoje i mnogu drugi načini prevencije kako govora mržnje tako i nasilnog ekstremizma. Autori Stephens et al. (2019) navode iduće načine prevencije:

- Stvaranje otpornosti kod osobe;
- Pristupačnost raznim izvorima znanja;
- Razvijanje karakternih osobina (poput empatije);
- Promoviranje i jačanje vrijednosti;
- Kreiranje prostora za pronalazak vlastitog identiteta;
- Kreiranje prostora za razumijevanje drugih identiteta;
- Razvijanje kulture dijaloga;
- Uključivanje društva u razne aktivnosti;
- Stvaranje prostora za diskusije.

Načina za prevenciju govora mržnje i nasilnog ekstremizma je mnogo. Većina tih načina prevencije krije se u mirovnom obrazovanju. Načini kako se nosimo sa konfliktom kao i drugi načini prevencije mogu imati mnogo utjecaja na ljude oko nas. Stoga, jedan od glavnih zadataka mirovnog obrazovanja bi trebala biti upravo prevencija uz istraživanje načina kako na bolji način vršiti tu prevenciju. Govor mržnje je jedan od prvih oblika nasilja, i ukoliko dozvolimo da se on razvije možemo se dovesti u opasnost od drugih, opasnijih, oblika nasilja. Upravo zato je važno mirovno obrazovanje, jer je ono prvi i najvažniji oblik prevencije i potrebno je uložiti više truda i rada u njegovom razvijanju.

Literatura:

1. Jindra, R. i Škugor, A. (2007). *Odgoj za mir-prevencija nasilja (Mirotvorni odgoj)*. Učiteljski fakultet Osijek, str. 251-262.
2. Nasser-Eddine, M., Garnham, B., Agostino, K. & Caluya, G. (2011). *Countering Violent Extremism (CVE) Literature Review*. Edinburgh Australia: Counter Terrorism and Security Technology Centre.
3. Paz, M. A., Díaz, J. M. & Delgado, A. M. (2020). *Hate Speech: A Systematized Review*. SAGE Open. Vol 10. (4).
4. Setiadi, R. i Ilfiandra (2019). *Peace Education Pedagogy: A Strategy to Build Peaceful Schooling*. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. Vol 399, str. 161-166.
5. Stephens, W., Sieckelinck, S. & Boutellier, H. (2019). *Preventing Violent Extremism: A Review of the Literature*. *Studies in Conflict and Terrorism*. Vol. 44 (4). Str. 346-361.

3

Usaglasiti se oko definicije mentalnog zdravlja je poprilično izazovno, ali za potrebe razumijevanja ove teme možemo koristiti definiciju Svjetske zdravstvene organizacije prema kojoj je mentalno zdravlje „stanje blagostanja u kojem pojedinac ostvaruje svoje potencijale, može se nositi sa normalnim životnim stresovima, može raditi produktivno i plodno te je sposoban pridonositi svojoj zajednici“.

Mentalno zdravlje predstavlja temelje za blagostanje i efikasno funkcionisanje kako za individuu, tako i za zajednicu. Iz toga se može zaključiti da osobe koje imaju lošije mentalno zdravlje, ne samo da neće biti dobre za sebe, već ni za svoju zajednicu, što u krajnjem slučaju može dovesti do upotrebe govora mržnje i nasilnog ekstremizma.

Faktori rizika koji dovode do rizičnih ponašanja u kontekstu nasilnog ekstremizma i govora mržnje

Da li ste se ikada zapitali kako to neki ljudi upotrebljavaju govor mržnje i postaju nasilni ekstremisti, a neki ne? Šta to razlikuje te osobe? Zašto su neki ljudi podložniji od drugih?

Odgovori na ta pitanja mogu se pronaći u faktorima rizika koji mogu dovesti do rizičnih ponašanja u kontekstu nasilnog ekstremizma i govora mržnje (Adnan K., Zorić M. i sur., 2019). Ti faktori mogu se podijeliti u 3 kategorije:

- lični;
- porodični;
- socijalni.

Lični faktori (karakteristike ličnosti)

Lični faktori se odnose na karakteristike koje pojedinac posjeduje i koje ga razlikuju od drugih. To mogu biti dob, spol, povučенost, nisko samopoštovanje, potreba za samopotvrđivanjem, te neupitna poslušnost. Mladi ljudi su za ekstremističke organizacije glavna meta za regrutaciju i mobilizaciju. Bez obzira na državu, vjeroispovijest, socijalno porijeklo ili nivo obrazovanja, mladi čine društvenu grupu koja je najranjivija u kontekstu nasilnog ekstremizma. Psiholozi ovu ranjivost pripisuju brojnim faktorima, uključujući, ali ne i ograničavajući, na potragu mladih za identitetom, osjećajem smisla, zajedništva, svrhom, prepoznavanjem i pripadnošću. Njihova prirodna impulsivnost i spremnost da preuzmu veće rizike također mogu biti faktori koji i čine podložnijim za regrutaciju i mobilizaciju od strane ekstremističkih organizacija. Nadalje, osobe koje su povučene i imaju nisko samopoštovanje bit će sklonije priklanjanju grupi u kojoj se osjećaju prihvaćeno i ravnopravno ostalim članovima, a to je ono što uglavnom pružaju nasilno ekstremističke grupe svojim članovima i članicama. Dakle, ranjivi pojedinac ima potrebu za pripadanjem nekome ili nečemu, želju za određenim socijalnim statusom, privlače ga mogućnost za akciju, stvaranje promjena i dobivanje materijalne nagrade.

Porodični faktori (utjecaj prethodnog životnog iskustva)

Svakome od nas se desilo da proživljava neke, za nas, stresne životne periode koji si su nas dovodilo do promjena u stavovima i ponašanju. Oni su uglavnom bili vezani za značajne životne događaje poput zaposlenja, gubitka posla, sklapanja braka, dobivanja djece, ozbiljnih bolesti, iznenadne smrti člana porodice, kao i prisutnost različitih oblika nasilja unutar porodice. Pored toga, postoji još jedan faktor koji je karakterističan za post-konfliktno bosanskohercegovačko društvo, a to je prenošenje vlastitog viđenja minulih događaja na mlađe generacije. Naime, nije neuobičajeno da porodica svoju ličnu percepcija rata mlađima prenosi kao priču s puno živih detalja ili, u drugoj krajnosti, da u potpunosti izbjegava takvu temu.

Šta mislite, ko bi bio podložniji korištenju govora mržnje i priključivanju u nasilno-ekstremističke grupe, osoba kojoj su roditelji objektivno prenosili činjenice koje su se dešavale tokom rata 90-ih godina ili osoba koja je odrasla u okruženju ljudi koji ta dešavanja vrlo subjektivno prepričavaju?

Socijalni faktori

U pojavi i širenju nasilnog ekstremizma i govora mržnje, važnu ulogu igraju i socijalni faktori. Oni se odnose na promjene u socijalnom, ekonomskom i političkom smislu kroz koje društvo prolazi. U to se može uključiti i pad životnog standarda, siromaštvo, građanski ratovi ili promjene ekonomskog i političkog sistema u cjelini. Posljedica takvih promjena su povećana stopa nezaposlenosti, ljudi imaju osjećaj otuđenosti, beznađa, te imaju izražen osjećaj društvene nepravde i izdaje od strane države. Kada ljudi prolaze kroz takav period u svom životu, opada im i samopoštovanje, smanjuje se nivo kritičkog razmišljanja, te su mnogo podložniji donošenju odluka koje inače ne bi donijeli, kao što je priključivanje nekoj ekstremističkoj grupi u zamjenu za grupnu pripadnost, finansijsku sigurnost, društveni položaj i slično. Grupe mogu obećavati i veće ideale osim materijalnih – kakvi su sloboda i budućnost. Grupe se percipiraju kao mjesto kojem osobe istinski pripadaju i u kojima mogu na pravi način zaokružiti svrhu svog postojanja. Nasilni ekstremisti vrlo često uspijevaju manipulirati ciljnim skupinama kada ponude dodatnu negativnu priču o državi i

društvu iz kojeg se ona već osjeća otuđeno, te plasira pozitivne narative o vrijednostima onih koji su već uključeni u djela nasilja i terora (Mušić, 2016).

Važno je istaknuti da ovi faktori nikada ne djeluju izolovano, nego se dešava udruženo djelovanje nekoliko faktora, te faktori iz jedne kategorije mogu utjecati na faktore iz druge kategorije. Kao što se može vidjeti u primjeru iznad, povećana stopa nezaposlenosti (socijalni faktor) može dovesti do snižavanja samopoštovanja kod ljudi (lični faktor).

Naime, nije moguće kreirati profil osobe koja je podložna nasilnom ekstremizmu, niti o jednom faktoru rizika koji je dominantan, međutim neki autori tvrde da podupiranje radikalnih ideja i nasilnog ekstremizma ima korelaciju sa: mlađim osobama uglavnom muškog roda; onima koji vjeruju da je „njihova ideologija“ ili „cilj“ u opasnosti; uvjerenje da je jedna religija ili ideologija trenutno u opasnosti u svijetu i uvjerenje da jedna religija ili ideologija zaslužuje da ima veću ulogu u svijetu (Adnan K., Zorić M. i sur., 2019).

Posljedice govora mržnje

Postoji nekoliko različitih podjela kada su u pitanju posljedice govora mržnje na pojedinca. Jednu podjelu je kreirao Smolla (1990, prema Muheljić i Drače, 2019), koji je potencijalnu štetu prouzrokovanu govorom mržnje podijelio u tri kategorije:

- Posljedice fizičke prirode: šteta koja se direktno odnosi na čovjeka ili na materijalno vlasništvo – primjer: govor koji potiče osobu ili masu ljudi na krivična djela kao što su udaranje, guranje, kamenovanje, razbijanje imovine itd. Govor mržnje također može inicirati nasilje prema samoj osobi koja ga izriče, ukoliko je shvaćen kao uvreda ili prijetnja. Drugim riječima, žrtva ili promatrač mogu postati nasilni prema nasilniku.
- Posljedice koje se tiču odnosa u društvu – govor mržnje može imati snažan utjecaj na socijalne odnose, na profesionalnu saradnju, a čak i na odnose među državama.
- Reaktivna šteta nastala uslijed emocionalnih i intelektualnih reakcija na sadržaju govora. Ovakve reakcije mogu se javiti na individualnoj, ali i na kolektivnoj razini.

U istraživanju koje su radili Leets i Giles (1997, prema Muheljić i Drače, 2019) glavno pitanje bilo je koliko ljudi procjenjuju štetnim govor mržnje i kako na njega reaguju na afektivnoj, kognitivnoj i bihevioralnoj razini. Učesnicima su prikazani ekstremni slučajevi govora mržnje (psovanje, vrijeđanje i prijetnje) i blaži (kritika i stereotipne primjedbe). Nakon toga su mjerili štetnost govora mržnje tako što su pitali ispitanike šta bi rekli koliki su psihološki i emocionalni stres doživjele žrtve tog govora mržnje. Pokazano je da su učesnici procjenjivali ekstremni oblik govora mržnje više stresnim nego blaži. Zatim, učesnici koji se identificiraju sa žrtvama govora mržnje, dakle koji pripadaju nekoj od tih grupa nad kojima je vršen govor mržnje, tražili su oštrije kazne za njegovo propagiranje. Ali ono što je vrlo bitno jeste da se desilo nešto što istraživači nisu predvidjeli - pripadnici većinske grupe su procijenili da će u ekstremnom govoru mržnje žrtva pretrpjeti veću štetu nego što su to procijenili pripadnici manjinske grupe.

Važne posljedice govora mržnje su i na tjelesno i psihološko zdravlje. Ljudi koji češće doživljavaju neki vid rasne diskriminacije i procjenjuju to vrlo stresnim, češće imaju glavobolje, vrtoglavice, a češće se osjećaju i usamljeno (Muheljić i Drače, 2019).

U istraživanju koje su radili autori Garbán, Iribarren i Noriega (2012, prema Muheljić i Drače, 2019), pokazano je da se izlaganje govoru mržnje može negativno odraziti na mentalno i fizičko zdravlje ljudi. U skladu sa očekivanjima, izlaganje govoru mržnje vodilo je ka značajnom porastu u samoiskazima anksioznosti i razini kortizola (hormon stresa), a dobivena je i pozitivna korelacija između razine anksioznosti i razine kortizola u pljuvački, odnosno što je razina anksioznosti povećavala, to se povećavala i razina kortizola u pljuvački.

Ispitivale su se kratkoročne i dugoročne posljedice izlaganja sadržaju govora mržnje. Najčešće kratkoročne posljedice o kojima žrtve izvještavaju bile su emocionalne prirode (prisustvo negativnih emocija kao što su ljutnja i tuga). Dugoročne posljedice su uključivale promjene stavova prema onima koji promoviraju ovaj oblik diskriminacije, dakle manjine mijenjaju pogled prema većini.

Akteri i njihova uloga u sprečavanju nasilnog ekstremizma

U sprečavanje govora mržnje i nasilnog ekstremizma potrebno je da bude uključeno cijelo društvo, a ovdje će biti spomenuti ključni akteri koji mogu igrati važnu ulogu u tome. To su:

- porodica;
- formalno obrazovanje;
- neformalno obrazovanje.

Uloga porodice u kontekstu nasilnog ekstremizma može biti dvostruka, s jedne strane može podržavati svoje članove u sprovođenju nasilnog ekstremizma, dok sa druge strane može biti ključna za njegovu prevenciju. U okviru istraživanja koje je radio OSCE (2018) navedeno je nekoliko slučajeva u kojima je porodica bila ključna u prevenciji nasilnog ekstremizma, kao što je to slučaj mladića iz BiH koji se nakon poziva majci u kojem je tražio odobrenje za odlazak u rat, vratio nazad u BiH jer je porodica intervenisala i uspjela ga odvratiti od odlaska u Siriju. Porodica je ta koja može primijetiti bilo kakve promjene na djeci, sa naglaskom na rane upozoravajuće znakove radikalizacije (Buzar, 2018).

Formalno obrazovanje je vrlo bitno s obzirom da djeca i mladi, pored kuće, mnogo vremena provode u obrazovnim institucijama. Samim time, nastavnici, zajedno sa roditeljima mogu biti ti koji će prvi primijetiti znakove koji ukazuju na radikalno nasilničko ponašanje (Mušić, 2016). Dokumenti koji su kreirani na svjetskom nivou, kao što je to UN-ov generalni plan prevencije nasilnog ekstremizma i UN-ovo vijeće sigurnosti i Rezolucija 2178, smatraju da edukacija o nasilnom ekstremizmu i radikalizmu može (UNESCO, 2016, prema Mušić 2016):

- pomoći mladima da razviju komunikacijske i interpersonalne vještine potrebne za dijalog, neslaganje sa drugima i učenje mirovnog pristupa promjenama;
- pomoći učenicima da razviju kritičko razmišljanje radi istraživanja tvrdnji, provjere glasina i pitanja, te propitivanje legitimiteta i opravdanosti ekstremističkih uvjerenja;

- pomoći učenicima u razvijanju otpora ekstremističkim narativima, kao i sticanja društveno-emotivnih vještina koje su im potrebne da prevaziđu svoje sumnje i konstruktivno doprinose društvu, bez da pribjegnu nasilju;
- podsticati kritičko informisanje građana kako bi se konstruktivno uključili u mirovne kolektivne društvene akcije.

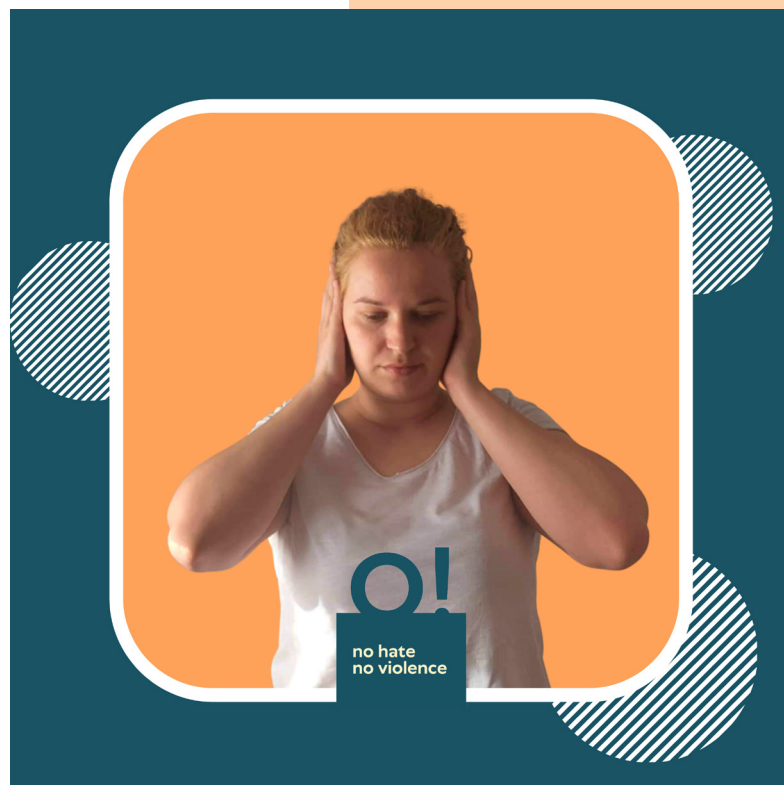
Također, „Vodič za prevenciju nasilnog ekstremizma za nastavnike“ koji je izdao UNESCO 2016. godine podstiče pokretanje diskusija sa učenicima o ekstremizmu na lokalnom nivou, umjesto na svjetskom i evropskom, jer će takva diskusija pomoći učenicima da razumiju povezanost između lokalnih i svjetskih izazova, razumijevanje stvarnih rizika i posljedica nasilnog ekstremizma, te će pokazati mladima da oni mogu postupiti drugačije ako donesu pravu odluku unutar svog trenutnog konteksta.

Neformalno obrazovanje je vrlo bitno, naročito zato što se danas dešava porast broja mladih uključених u rad različitih nevladinih organizacija, kao i u mnogobrojne edukacije koje organizuju. Omladinski radnici imaju vrlo blizak i čest kontakt sa volonterima i aktivistima, koji često imaju mnogo više povjerenja u njih nego u nastavnike u svojim školama. Samim tim, to daje pogodno tlo za rano prepoznavanje znakova radikalizacije i nasilnog ekstremizma, kao i razvijanje komunikacijskih i interpersonalnih vještina, te kritičkog razmišljanja.

Literatura:

1. Adnan K., Zorić M. i sur. (2019.), „Vodič za prevenciju radikalizacije i nasilnog ekstremizma kroz odgojno-obrazovni proces“, Materijal za pedagoge i/ili pedagogice srednjih škola u Unsko-sanskom kantonu.
2. Buzar, M. (2018). Uloga obitelji i majke u sprječavanju radikalizacije mladih: studija slučaja u Bosni i Hercegovini. Zbornik radova Book of papers, str. 58-60.
3. Muheljić, A., i Drače, S. (2019). Posljedice govora mržnje: pregled empirijskih studija. Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, str. 273-288.
4. Mušić, S. (2016). Uloga obrazovanja u prevenciji nasilnog ekstremizma i radikalizma. *Changing reality through education*, str. 1-9.
5. Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi OSCE. (2018). Uloga civilnog društva u prevenciji i suprotstavljanju nasilnom ekstremizmu i radikalizaciji koji vode ka terorizmu. Vodič Za Jugoistočnu Evropu, str. 27-28.

4

Pluralizam medija ne podrazumeva samo postojanje više različitih oblika medijskog izveštavanja, već u svojoj suštini podrazumeva postojanje medija i medijskih organizacija koje nastupaju iz različitih pozicija ili mišljenja. Upravo pluralizam medijske misli je pretpostavka za sve političke sisteme koji počivaju na vladavini prava i participaciji građana i zahteva izveštavanje koje će štititi prava, dostojanstvo i ugled svakog pojedinca. Osnovna uloga medija je zaštita javnog interesa građana, bez obzira na njihovu etničku, rasnu ili nacionalnu pripadnost, kao i rodni identitet i polne karakteristike. Takođe, prema mnogim teoretičarima, slobodni mediji se smatraju jednim od četiri stuba demokratije. Jasno je dakle da se ova, najvažnija uloga medija jasno mora odvojiti

od bilo kakvog političkog ili nekog drugog partikularnog uticaja, na čemu insistiraju kodeksi novinara kako u svetu, tako i u regionu bivše Jugoslavije, navodeći da novinar isključivo odgovara svom auditorijumu, a nikako spoljašnjim faktorima. Kodeks novinara Srbije izričito navodi: “Novinar je, pre svega, odgovoran svojim čitaocima, slušaocima i gledaocima. Tu odgovornost ne sme da poredi interesima drugih, a posebno interesima izdavača, vlade i drugih državnih organa. Novinar se mora suprotstaviti svima koji krše ljudska prava ili se zalažu za bilo koju vrstu diskriminacije, govor mržnje i podsticanje nasilja” (Nezavisno udruženje novinara Srbije i Udruženje novinara Srbije, 2015).

Ono što zabrinjava je kada vlast preuzme kontrolu na medijima, bez obzira na to da li su oni javni medijski servisi, komercijalni mediji ili mediji civilnog društva. Kada govorimo o slobodi medija u Srbiji i na koji način vlast podržava problematične narative, izuzetno je važno napomenuti da je trenutni predsednik Srbije, a tadašnji ministar javnog informisanja, 1998. doneo najstroži Zakon o javnom informisanju, za koji Cenzolovka navodi da je: “poslužio tadašnjim vlastima da se brutalno obračunaju sa medijima i novinarima, drakonski ih kažnjavajući, oduzimajući i redakcijsku i ličnu imovinu” (Spaić, 2020), čime je uspostavljen sistem represije neistomišljenika u vrlo osetljivom društveno-političkom periodu u Srbiji. Danas, prema izveštajima organizacije Reporteri bez granica i njihovom indeksu medijskih sloboda stoji da je Srbija na 79. mestu, te da su novinari u ovoj zemlji su “često izloženi političkim napadima, koje podstiču pripadnici vladajuće elite, a koje podstiču određene nacionalne TV mreže” (Reporteri bez granica, 2021). Danas, u vremenu digitalne transformacije medija, postoji gotovo beskonačno mnogo izvora informisanja, kao i prostora za društvenu i političku participaciju građana u medijskom prostoru, što posledično stvara plodno tlo za širenje govora mržnje, nasilnog ekstremizma, kao i drugih destruktivnih narativa.

Govor mržnje usmeren prema medijskim radnicima u Srbiji

U Srbiji, svakako se može reći da su novinari često meta govora mržnje i pretnji. Često su to novinari koji se ne priklanjaju trenutnom režimu. Nezavisno udruženje novinara Srbije prikupilo je podatke o čak 54 napada na novinare tokom 2021. godine u Srbiji, koji uključuju fizičke napade, pretnje smrću i fizičkoj bezbednosti, kao i verbalne pretnje, pritiske i uznemiravanje novinara. (Đurić, 2021). Ovi i mnogi drugi primeri jasno ukazuju na postojanje hostile atmosfere kada je profesija novinara u pitanju, što dalje otkriva postojanje duboko ukorenjenog problema političkog uticaja na medije. Na primer, N1 Srbija često je meta neprimerenog ponašanja od strane organa vlasti, pa čak i predsednika države. Kako portal N1 piše, nakon pitanja u vezi sa eventualnom optužnicom za ratne zločine u Hrvatskoj protiv njega, predsednik Vučić je, prema rečima N1: “optužio N1 da nam nije stalo do srpske dece” (Nepotpisan autor, 2022). Takav potez za posledicu može imati dalje targetiranje ovog i sličnih medija kao “nepodobnih”, “izdajničkih” i slično, te može dovesti do veće mobilizacije građana ili drugih društvenih faktora protiv ovog medija, čime se ugrožava bezbednost novinara, kao i mogućnost njihovog izveštavanja.

Krajem 2020. godine na zgradi urednika Vojvođanskog istraživačko-analitičkog centra VOICE i programskog direktora Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) Dinka Gruhonjića iscrtani su grafiti mržnje. U saopštenju NDNV-a stoji: “Na ulazu u zgradu ispisane su poruke kao što su “Pizdo ustaška ovo nije tvoj grad ni zemlja” i “Smrade konjušarski”, uz koje su ispisani keltski krst i svastika koji predstavljaju nacističke simbole, a ispisano je i “Ratko Mladić srpski heroj”. Ovim činom direktno je ugrožena sigurnost Gruhonjića i njegove porodice, te je on označen kao legitimna meta” (Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 2020). Podsetimo, samo nekoliko godina pre toga u dnevnim novinama Informer je Dinko Gruhonjić označen kao “strani plaćenik”, a pored imena mu je dodavan pežorativni nadimak Sabahudin (Nepotpisan autor, 2016), zbog njegovog neslaganja sa zvaničnom politikom Srbije kada su u pitanju ratovi na prostorima bivše Jugoslavije, što se može dovesti u vezu sa fizičkim, ali i digitalnim napadima na ovog novinara jer je od strane pomenutog medija targetiran zbog svog novinarskog rada, zbog mišljenja, ali i na nacionalnoj

osnovi. Ovaj i mnogi drugi primeri jasno ukazuju na to kako poruke govora mržnje i nacionalizma distribuirane medijskim putem mogu da mobilišu određene društvene grupe koje će preduzeti određene korake kako bi ugrozili bezbednost pojedinca, u ovom slučaju novinara.

Govor mržnje u medijima u Srbiji prema migrantskoj populaciji

U poslednjih nekoliko godina u srpskim medijima se intenzivno piše o migrantskom pitanju. Dok vlast u Srbiji ovoj temi prilazi relativno uzdržano, mnoge političke partije, ali i mediji jasno stavljaju do znanja da je njihov stav da migranti nisu dobrodošli u Srbiji. U publikaciji NDNV-a “Izveštavanje o migrantima: između manipulacije i etike”, stoji: “Ambijent u kojem se diskutuje o ovoj temi veoma je nepovoljan, praćen teorijama zavere, lažnim vestima i ksenofobijom. Desničarske stranke poput Dveri i Dosta je bilo iznose nepotkrepljene tvrdnje o masovnom naseljavanju migranata, kao i o njihovim terorističkim i ekstremističkim namerama, pa i svoje oflajn i onlajn kampanje baziraju na antimigrantskoj retorici” (Nezavisno društvo novinara Vojvodine, 2020). Naime, u videu objavljenom na Jutjub kanalu Srpskog pokreta Dveri, Boško Obradović je mešanjem tečnosti različitih boja, tamne i svetle, u čaši iskazao svoj stav o dolasku migranata u Srbiju i njegovom navodnom uticaju na strukturu populacije u Srbiji (Srpski pokret Dveri, 2020). Nakon toga je Poverenica za zaštitu ravnopravnosti Brankica Janković u upozorenju povodom objavljenog videa istakla: “...lider Dveri Boško Obradović podstiče strah i stvaranje neprijateljskog okruženja prema migrantima i osobama drugačije boje kože i etničkog porekla” (Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2020). Ovo je samo jedan od primera kako političari koriste netradicionalne oblike medija kako bi proširili poruke netrpeljivosti koje mogu da dovedu do nasilja nad, u ovom slučaju, migrantskom populacijom u Srbiji.

Važno je podvući činjenicu da političari nose veliku dozu odgovornosti jer je platforma sa koje se obraćaju biračima izuzetno velika, bilo da je u pitanju zastupljenost u tradicionalnim ili novim medijima, te imaju značajan uticaj na javno mnjenje u jednoj državi. Takvi narativi su takođe prisutni na društvenim mrežama, gde istomišljenici u zatvorenim grupama razmenjuju medijski

sadržaj antimigrantske prirode, karakterišući ih kao silovatelje, zlostavljače i lopove, čime se u još intimnijoj atmosferi širi animozitet i mržnja prema ovoj grupi, što može dovesti do posledica za njene pripadnike. Kada konkretno govorimo o uticaju medija na širenje mržnje prema migrantima, izutetno veliki problem je nepoštovanje prava pretpostavke nevinosti tj. obaveze novinara da štiti identitet i privatnost kako žrtve, tako i počinioca krivičnog dela, koja je jedna od temeljnih principa kodeksa novinara širom sveta, između ostalog i Kodeksa novinara Srbije. Naime, mediji često olako optužuju migrante za krivična dela za koja u tom momentu još uvek nije utvrđen počinitelj i time produbljujući mržnju na verskoj, nacionalnoj i verskoj osnovi.

Govor mržnje prema LGBTQ+ populaciji

Homofobija i netrpeljivost prema LGBTQ+ populaciji je svakako nešto što je dubokoukorenjeno u srpskom, veoma patrijarhalnom društvu, koje jasno daje do znanja na kom mestu društvene lestvice pripadaju oni čiji se životi ne uklapaju u heteronormativni, patrijarhalni standard tradicionalnog društva. Ono što zabrinjava je to na koji način mediji, direktno ili indirektno promovišu destruktivne narative o ovoj populaciji. Naime, Poverenica za zaštitu ravnopravnosti utvrdila je da je Vojislav Šešelj, predsednik Srpske radikalne stranke i osuđenik pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, prekršio Zakon o zabrani diskriminacije u gostovanje na TV Pink izjavivši da je homoseksualnost devijacija seksualnog ponašanja i da se treba zvati bolešću (Poverenik za zaštitu ravnopravnosti, 2021). Razumno je očekivati da takve izjave mogu biti povod za širenje mržnje i nasilja prema pripadnicima pomenute populacije jer ovaj političar ima dugogodišnju političku platformu i nezanemarljivo glasačko telo. Ono što zaista jeste jedno od velikih problema sa ovim incidentom na TV Pink je gorepomenuta odgovornost medija da izveštavaju u javnom interesu, a sasvim je jasno da tu odgovornost posebno imaju mediji sa nacionalnom frekvencijom zbog velike distribucije njihovih sadržaja. Postavlja se pitanje koja društveno-politička agenda diktira ili odobrava širenje ovakvih ili sličnih narativa u mediju sa nacionalnom frekvencijom i da li nju posredno ili neposredno podržava vlast u Srbiji koja je vrlo blagonaklona prema mediju kao što je TV Pink, bez obzira na to što se u njihovim programima emituje vrlo problematičan sadržaj.

Takođe, s obzirom na to da takvim televizijama jeste data nacionalna frekvencija, može se protumačiti da je diskriminatorni sadržaj u manjoj ili većoj meri zapravo dobrodošao.

Zaključak

Masovni mediji svakako imaju, kako moralnu, tako i pravnu odgovornost prema svom auditorijumu, te da informišu, edukuju i zabave građane u skladu sa javnim interesom i ljudskim pravima svakog člana auditorijuma. Mediji jesu suštastveni produžetak i konstrukt političke i društvene stvarnosti, bez kojih stvarnost kao takva ne bi ni postojala. Kako bismo spoznali naš uticaj na medije, bez obzira na to gde se nalazimo, moramo shvatiti da je svaki čovek, svakog dana prenosnik neke određene poruke, dakle u svojoj suštini jeste medij koji konstruiše stvarnost oko sebe. Dakle, neophodno je prihvatiti da smo mi svi delići sistema masovnih medija u obavezi da štitimo integritet i dostojanstvo svih nas, bez obzira na naše pojedinačne identitete. Ono što se lako uviđa iz napora određenih medija da distribuiraju diskriminatorne sadržaje jeste i pokušaj izbegavanja tema koje su u tom momentu krucijalne za društvenu, političku ili ekonomsku stabilnost jednog društva targetiranjem određene osetljive grupe čime se skreće pažnja sa važnim državnih ili svetskih pitanja. Neki mediji i javne ličnosti moraju preuzeti više odgovornosti za svoje javne postupke, a naročito kada oni ugrožavaju neku osobu ili grupu na osnovu njihovog identiteta, jer je govor mržnje i nasilje koje on može proizvesti dalekosežnije kada ih promovišu javne ličnosti ili mediji sa izgrađenom bazom poštovaoca. Državne institucije moraju preduzeti konkretne korake u suzbijanju govora mržnje i nasilnog ekstremizma, ne samo izdavanjem upozorenja, već procesuiranjem takvim slučajeva u medijima kako bi se postavio standard za prevenciju takvog destruktivnog ponašanja. Na taj način će se društvu staviti do znanja da se sloboda pojedinca završava tamo gde tuđa sloboda počinje, te da nijedan deo sistema nema pravo da poziva na suzbijanje ljudskih prava neke grupe. Neophodno je podvući da nijedan pojedinac ne sme biti posmatrač nasilnog ponašanja ili nasilne retorike u društvu, svaka osoba je odgovorna za delić sistema u kom živi i može preduzeti mere da se određene grupe ili pojedinci zaštite od ekstremističkog ponašanja i mašinerije koja stoji iz toga u svakom društvu.

Literatura:

1. Đurić, Rade. *Srbija – Indikatori za nivo slobode medija i bezbednosti novinara 2021*. Nezavisno udruženje novinara Srbije. Beograd. 2021. str. 30.
2. *Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Izveštavanje o migrantima: između manipulacije i etike*. Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Novi Sad. 2020. str. 4.
3. *Nezavisno udruženje novinara Srbije i Udruženje novinara Srbije, Kodeks novinara Srbije - uputstva i smernice*. Savet za štampu. Beograd. 2015. str. 15.
4. *Nezavisno društvo novinara Vojvodine. Grafiti mržnje na zgradi urednika VOICE-a*. Novi Sad. 24. Novembar 2020. dostupno na: <https://ndnv.org/2020/11/24/ndnv-grafiti-mrznje-na-zgradi-urednika-voice-a>. (pristupljeno 10. jula 2022).
5. *Nepotpisani autor. Vučić ponovo vređa i ugrožava novinare N1*. N1 Srbija. Beograd. 23. maj 2022. dostupno na: <https://rs.n1info.com/vesti/vucic-bez-povoda-vredja-i-ugrozava-novin-are-n1> (pristupljeno 11. jula 2022)
6. *Nepotpisan autor. Informer razotkriva strane plaćenike: Dinko Gruhonjić od Rokfelera, EU i SAD dobio 323.273 evra!* Informer.rs. Beograd. 10. novembar 2016. dostupno na: <https://informer.rs/vesti/politika/299324/informer-razotkriva-strane-placenike-dinko-gruhonjic-rokfelera-sad-dobio-323-273-evra>. (pristupljeno 10. jula 2022).
7. *Poverenik za zaštitu ravnopravnosti. Upozorenje povodom performansa Boška Obradovića o migrantima*. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti. Beograd. 2020. dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/upozorenje-povodom-performansa-boska-obradovica-o-migran-tima/> (pristupljeno 12. jula 2022).
8. *Poverenik za zaštitu ravnopravnosti. Diskriminacija LGBT lica na osnovu njihove seksualne orijentacije*. Poverenik za zaštitu ravnopravnosti. Beograd. 2021. dostupno na: <http://ravnopravnost.gov.rs/rs/644-21-diskriminacija-lgbt-lica-na-osnovu-njihove-seksualne-orijentacije>. (pristupljeno 12. jula 2022).
9. *Reporters without Borders. Press Index: Serbia*. 2021. dostupno na: <https://rsf.org/en/country/serbia> (pristupljeno 12. jula 2022)
10. *Srpski pokret Dveri. Moj stav: Obradović: Migrantska kriza*. Jutjub video. 8.10 minuta. 28. februar 2020. dostupno na: <https://www.youtube.com/watch?v=u-LU54cqiEA>. (pristupljeno 12. jula 2022).
11. *Spaić, Tamara. Zakon o informisanju iz 1998: Institucionalni zločin nad medijima i novinarima*. Beograd. Cenzolovka. 20. oktobar 2020. dostupno na: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/zakon-o-informisanju-iz-1998>(pristupljeno 12. jula 2022.)

5

Međunarodne nevladine organizacije imaju istaknutu poziciju i veliku odgovornost u borbi protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma. Njihova prisutnost na globalnoj sceni, domet i utjecaj pružaju brojne mogućnosti za aktivan rad na prevenciji i suzbijanju govora mržnje.

Razgovarajući o ulozi međunarodnih nevladinih organizacija u prevenciji govora mržnje i nasilnog ekstremizma i aktivnoj borbi u suzbijanju i uklanjanju takvih pojava, moramo uspostaviti razumijevanje njihove pozicije, odgovornosti i ovlasti u tom procesu. Ulogu INGO-a u borbi protiv nasilnog ekstremizma i govora mržnje ispitat ćemo na primjeru Inicijative ujedinjenih religija.

Razumijevanje međunarodnih nevladinih organizacija

Međunarodne nevladine organizacije (INGO) neprofitne su dobrovoljne organizacije koje djeluju na međunarodnoj, transnacionalnoj ili globalnoj razini, s članovima ili sudionicima iz mnogih zemalja. Ova definicija jasno navodi karakter međunarodnih nevladinih organizacija kao globalnih organizacija koje okupljaju pojedince, neformalne grupe i organizacije koje prelaze geografske granice i rade u mnogo različitih konteksta. Prema Ekonomskom i socijalnom vijeću Ujedinjenih naroda (ECOSOC) INGO je definiran kao "svaka organizacija koja nije osnovana međuvladinim sporazumom" (Rezolucija 288 (X) 27. veljače 1950.), "uključujući organizacije koje prihvataju članove imenovane od strane državnih tijela, pod uvjetom da takvo članstvo ne ometa slobodno izražavanje stavova organizacija" (Rezolucija 1296 (XLV) od 25. lipnja 1968.).

Međunarodne nevladine organizacije, baš kao i lokalne organizacije, bave se širokim spektrom aktivnosti u gotovo svim društvenim domenama, uključujući humanitarni rad i pomoć, zaštitu ljudskih prava, rad na okolišu itd. Osnivanje međunarodnih i lokalnih nevladinih organizacija može biti inspirirano različitim uzrocima i važno je, radi ove publikacije i njezine svrhe, naglasiti postojanje organizacija utemeljenih na vjeri i nadahnutih vjerom.

Ciljevi i aktivnosti INGO-a nisu ni ekonomski ni politički u uobičajenom smislu. Umjesto toga, uglavnom se bave informacijama, komunikacijom i praktičnim projektima organiziranja globalnih domena ili utjecaja na globalne promjene, većina INGO-a usredotočena je na promovisanje javnih dobara i dobrobiti drugih (Boli i Thomas 1999). Kroz svoje aktivnosti i projekte pokušavaju osigurati sinhronizirane napore širom svijeta koji će ostvariti ciljeve organizacije. Iako su za definiranje međunarodne organizacije potrebni određeni kriteriji, oni su daleko od jedinstvenih. Njihova veličina, područje rada, razina sofisticiranosti razlikuju ih jedne od drugih.

Inicijativa ujedinjenih religija - najveća međuvjerska mreža za izgradnju mira protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma

Mi, ljudi različitih religija, duhovnih izraza i autohtonih tradicija širom svijeta, okupljamo se kako bismo promovisali trajnu, svakodnevnu međureligijsku suradnju, kako bismo okončali vjerski motivirano nasilje i kako bismo stvorili kulture mira, pravde i oporavka za Zemlju i sva živa bića. — Izvod iz preambule URI-jeve Povelje.

Ovim dubokim riječima, Inicijativa ujedinjenih religija osnovana je 2000. Tokom protekle 22 godine, URI je izrastao u najveću međureligijsku organizaciju u svijetu koja uključuje više od 1000 krugova za suradnju (članskih grupa) u više od 100 zemalja. URI je organiziran u osam regija: Afrika, Azija, Europa, Latinska Amerika i Karibi, Bliski Istok i Sjeverna Afrika, Sjeverna Amerika, Jugoslovenska Azija i Pacifik te Multiregija. Inicijativa ujedinjenih religija (URI) je globalna međureligijska mreža koja promoviše mir i pravdu angažiranjem ljudi na najnižoj razini da premoste vjerske i kulturne razlike i rade zajedno za dobro svojih zajednica i svijeta. Svrha Inicijative ujedinjenih religija (URI) je promovisanje trajne, svakodnevne međureligijske saradnje, okončanje religijski motiviranog nasilja i stvaranje kultura mira, pravde i oporavka za Zemlju i sva živa bića.

U razumijevanju URI-ja, njegovih vrijednosti i temeljnih principa, potrebno je razumjeti što je središte URI-ja: krugovi saradnje. Dakle, što su krugovi saradnje i koji je njihov značaj u URI-ju? URI ima mrežu grupa članica. Ove lokalne grupe, nazvane Krugovi saradnje (CC), temeljna su jedinica, središte i život URI-ja. Samoupravljaajući i samofinancirajući, oni okupljaju ljude svih uvjerenja kako bi se pozabavili aktuelnim problemima s kojima se suočavaju njihove zajednice, gradeći mostove suosjećanja i razumijevanja između ljudi različitih vjerskih i kulturnih tradicija. Radeći zajedno, grupe članova URI-ja iz različitih tradicija vjerovanja identificiraju i rješavaju hitne probleme s osnovnom domišljatošću. Projekti i programi koje poduzimaju CC-ovi služe jednom ili više od 14 područja djelovanja, uključujući okoliš, zdravstvene i socijalne usluge, ljudska prava, autohtono stanovništvo, izgradnju mira, žene i mlade. Krugovi saradnje kreću se od velikih međuvjerskih

organizacija koje se bore s nasilnim ekstremizmom do malih grupa koje se okupljaju kako bi podržale lokalne inicijative. Okupljajući se iz različitih sredina, osobno i duhovno utemeljeni, sposobni su graditi konstruktivne odnose s drugima. Nakon što se uspostavi odnos, postoji prostor za dijeljenje vještina i ideja te za međusobno pomaganje i inspiriranje.

Odgovor međunarodnih organizacija na govor mržnje i nasilni ekstremizam

Biti dio međunarodne organizacije, pripadnost mreži znači širok spektar različitih stvari za različite grupe. Kooperativni krugovi URI-ja imaju veze širom svijeta i imaju podršku u svom radu. Oni su u mogućnosti da podijele svoje vještine, posegnu za pomoći gdje je to potrebno i prenesu svoje priče i iskustva globalnoj zajednici. Moć izgradnje odnosa i poštovanja kolektivne želje za mirom i pravdom čini model krugova saradnje tako efikasnim.

Da bismo filozofski okvir URI-ja doveli u perspektivu i dali mu mjerodavnu dimenziju u kontekstu borbe protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma, trebamo razmotriti nekoliko praktičnih primjera otpora i otpornosti međureligijskih mreža. Sve prednosti koje nudi jedna mreža mogu se iskoristiti za zajedničko razmišljanje i djelovanje za bilo koji od izazova i prilika s kojima se suočavamo.

Kako se osnovna organizacija za izgradnju mira povezuje sa globalnim radom međunarodne organizacije?

Male, ili velike, lokalne organizacije imaju važnu ulogu u promjeni koju želimo i trebamo vidjeti u našim lokalnim zajednicama. Rad koji se odvija u lokalnim zajednicama je ono što donosi najveću promjenu. Ono što bi moglo pomoći i podržati rad u lokalnim zajednicama je umrežavanje, prepoznavanje, vidljivost i globalni doseg.

Umrežavanje je najveća korist da ste dio URI-ja. Kooperativni krugovi često traže partnere iz Mreže za svoje lokalne i globalne inicijative. Biti dio tako velike Mreže pruža mogućnosti da se povežete

s organizacijama istomišljenika i iskoristite te veze da proširite svoj rad, pozovete druge da vam se pridruže ili da se vi pridružite tuđim inicijativama. Kada tražimo veze, očekuje se samo da se oslanjamo na sve ono što nas zbližava. Mnoge grupe širom svijeta nalaze zajednički jezik i inspiraciju u svojim vjerskim i duhovnim izrazima i domorodačkim tradicijama. Iz vlastitih izvora uzimaju potrebnu energiju za zajednički rad sa drugima koji se po mnogo čemu razlikuju od njih. Molitve, koegzistencija i zajedničko djelovanje – neki su od mnogih oblika međureligijske saradnje koja se efikasno koristi u suzbijanju i prevenciji govora mržnje i nasilnog ekstremizma.

Mreža nas poziva da organiziramo susrete koji će osigurati prostor za upoznavanje drugih vjera i kultura i izgraditi naš otpor prema mržnji i govor koji je promovise. Što više razumijemo i komuniciramo s drugima, manje je vjerovatno da ćemo biti vođeni našim predrasudama i stereotipima. Uz sve što se radi na suzbijanju govora mržnje, aktivno radimo na prevenciji nasilnog ekstremizma. Međureligijska suradnja nam omogućava da kreiramo zajedničke stavove i radimo zajedno, pišemo povelje i deklaracije i pozivamo na vjeru i dobrotu ljudi. Mreža je tu da pojača glasove i pozove druge da se pridruže akciji.

Grupe iz mreže formiraju partnerstva koja rezultiraju sjajnom saradnjom na lokalnom i globalnom nivou. Dok rade zajedno, osnovne grupe pronalaze načine, uz podršku URI-ja, da premoste mnoge barijere, kao što su jezik, geografija, pristup tehnologiji, itd.

Veliki dio govora mržnje s kojim se suočavamo u naše vrijeme i ekstremizma koji je u našim zajednicama zasnovan je na lažnoj interpretaciji različitih vjerskih i duhovnih izraza. Zbog toga međureligijska saradnja nije samo dobar pristup već i imperativ u borbi protiv pojava koje štete našim zajednicama.

Međureligijski rad kojim se bave krugovi saradnje istovremeno je i odgovor i prevencija govora mržnje i nasilnog ekstremizma. Aktivnosti održane online i offline kreirane su da podižu svijest, uspostave veze i povećaju razumijevanje posmatraju se kao prevencija, dok transformacija, suos-

jećanje i liječenje dolaze kao prirodan odgovor zajednice kojoj je potrebna. Ovdje međunarodne organizacije kao što je URI koriste priliku da kreiraju sinhronizirane napore u podršci borbi protiv govora mržnje i stvaranju alternativa destruktivnom jeziku i ponašanju koje rezultira nasilnim ekstremizmom. Izloženost različitim kontekstima i izazovima povećava naš senzibilitet i suosjećanje i pomaže nam da naučimo lekcije iz iskustava drugih. Izazov s kojim se suočava zajednica iz drugih dijelova svijeta može izgledati previše dalek, ali iskustvo pokazuje da pitanja ne ostaju unutar granica jedne zemlje ili se ne prevode na druge jezike. To je prilika za rast i bolje razumijevanje događaja koji se dešavaju svuda.

Jedan sjajan primjer saradnje koja nastavlja da ima utjecaj mnogo godina nakon svog pokretanja je 1000Kalema, što znači 1000 riječi, koja nastavlja da prosvjetljuje, obrazuje i inspiriše. URI-jevi krugovi za saradnju bili su pozvani da podijele fotografije koje obuhvataju međuvjersku i mirotvornu, odgovarajući na potrebe njihovih zajednica, svete prostore, trenutke inspiracije, dirljivosti ili epifanije, vjere, poštovanja i služenja. 1000Kalema je okupio ljude iz različitih sredina, a svi rade na osnovnom nivou kako bi riješili probleme koji opterećuju njihove zajednice. Fotografije koje su pristigle na konkurs i kampanju pokazale su šta međureligijski dijalog znači za različite ljude, koliko je važan i koliki je interes globalne zajednice da čuje priče iz lokalnih zajednica. Fotografije su pomogle da se prikažu svakodnevne priče iz života ljudi koji žive duhom međureligijskog dijaloga. Priče sa fotografija započele su važne razgovore o tome koje izazove ljudi koji rade na međureligijskom dijalogu moraju savladati i koliko je međureligijski pristup važan za njihove zajednice jer se bavi mnogim pitanjima s kojima se bore, uključujući mržnju, nedostatak tolerancije i ekstremizam. Izložba svih pristiglih fotografija obišla je svijet i bila predstavljena na različitim međureligijskim prostorima, govoreći priče o URI-jevim krugovima saradnje i utjecaju njihovog međureligijskog rada na lokalnom i globalnom nivou. Osim što je ova inicijativa imala utjecaj na širu zajednicu, stvorila je dugotrajan utjecaj na tim koji je zajedno radio na projektu i partnerstvo koje se nastavilo godinama. Ovo je primjer kako se umjetnost koristi u borbi protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma.

Još jedan dobar primjer je kampanja ALTerHate urađena u saradnji između tri kruga saradnje iz različitih zemalja. Radeći zajedno, CC URI-a, predvođeni Mladim za mir iz Bosne i Hercegovine, uspjeli su premostiti jezičke barijere i provesti dobro prućenu i djelotvornu kampanju na društvenim mrežama, koja se fokusirala na prevenciju, adekvatan odgovor, kreiranje alternativnih narativa kao naćin borbe protiv religiozno motivisanog govora mržnje. Kampanja je praćena širom svijeta i ljudi iz raznih zemalja su ućestvovali i djelovali tokom kampanje. Ono što nevladina organizacija moće ućiniti da podrži takve napore na lokalnom nivou je da donese vidljivost, preporući partnere, podrži grupe koje rade na projektu u izgradnji kapaciteta, itd.

URI regije zajedno sa krugovima saradnje osmišljavaju specifićne aktivnosti za rješavanje pitanja postojanja nasilnog ekstremizma u njihovom dijelu svijeta. Posvećenost URI-ja okonćanju nasilnog ekstremizma i vjerski motiviranog nasilja dio je globalnog okvira, ali strategije za rješavanje onoga što se dešava u lokalnim zajednicama moraju osmisliti i implementirati ljudi koji su tamo na terenu. U nekim dijelovima Mreže provode se radionice osmišljene za osnaćivanje ranjivih grupa, dok u drugim dijelovima svijeta vaćno je raditi sa vjerskim voćama. Ćuti glasove ljudi iz lokalne zajednice i ućiniti ono što je potrebno u njihovom dijelu svijeta stratećki je pristup rješavanju nasilnog ekstremizma URI-ja.

Ono što pomaće u širenju svijesti o vaćnosti mećureligijskih akćija protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma je obilježavanje mećunarodnih dana, koje priznaju Ujedinjene nacije. Ujedinjene nacije su najveća nevladina organizacija na svijetu i zbog svoje pozicije i znaćaja smatra da ima veliku odgovornost da vodi ovu bitku. Generalna skupćtina UN-a je istakla globalnu zabrinutost zbog postojanja govora mržnje zbog ćega je usvojila Rezoluciju koja prepoznaje potrebu borbe protiv svih oblika štetnog govora i diskriminacije i poziva sve relevantne aktere da pojaćaju napore u rješavanju ovog fenomena. Rezolucijom je 18. jun proglaćen Mećunarodnim danom borbe protiv govora mržnje, koji je prvi put obiljećen 2022. godine.

Ovom Rezolucijom, kao i mnogim drugim inicijativama, UN se pozicionirao kao jedan od najrelevantnijih aktera u borbi protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma. Kroz svoje agencije i podršku osnovnim, drćavama ćlanicama, UN stvara prijeko potrebnu sinergiju u izgradnji otpora i otpornosti u našim zajednicama. Generalni sekretar Antonio Guterres pokrenuo je Strategiju Ujedinjenih nacija i plan akćije protiv govora mržnje. Kao što je navedeno u strategiji, moramo priznati da je u proteklih 75 godina govor mržnje bio preteća ekstremizma u cijelom svijetu.

„Mržnja je opasnost za sve – i zato borba protiv nje mora biti posao za sve.”
Generalni sekretar UN-a Antonio Guterres

Pored plana za borbu protiv govora mržnje, generalni sekretar UN-a pokrenuo je Plan akćije za prevenciju nasilnog ekstremizma. Plan naglaćava vaćnost odgovarajuće akćije protiv nasilnog ekstremizma i ćinjenicu da nasilni ekstremizam podrića mir i sigurnost, ljudska prava i odrćivi razvoj. Plan prepoznaje da nasilni ekstremizam ne nastaje kao izolovani scenario i kako narativi, stvarna ili percipirana nepravda, obećano osnaćivanje i sveobuhvatne promjene utiću na njegovo širenje. (Plan akćije za prevenciju nasilnog ekstremizma, januar 2016.)

Obilježavanje joć jednog Mećunarodnog dana povećuje borbu protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma s mećuvjerskim djelovanjem. Dan zlatnog pravila, koji su UN proglasile 2007. godine, poziva nas da „Ponaćajte se prema drugima i prema planeti onako kako biste željeli da se prema vama ponaćaju“. Ovaj princip se moće naći u mnogim religijama, vjerama i autohtonim tradicijama i poziva nas da ćinimo dobro drugima kao što bismo željeli da se nama ćini. To je snaćan poziv koji nas poziva da razmislimo prije nego što djelujemo, da iskoristimo svoju empatiju i suosjećanje u ophoćenju s drugim bićima i planetom. Ova formulacija postoji u mnogim razlićitim religijskim tradicijama, a evo nekih od njih:

Islam:

***“Niko od vas ne vjeruje dok svom bratu ne poželi ono što želi sebi.”
(En-Nevevijevih četrdeset hadisa 13)***

Hrišćanstvo:

***“Čini drugima ono što želiš da oni tebi čine.”
(Matej 7:21)***

Judaizam:

***„Ono što je tebi mrsko, ne čini svom bližnjem. To je cijela Tora; ostalo je komentar.”
(Talmud, Šabat 31a)***

Budizam:

***“Nemojte povrijediti druge na način na koji biste i sami smatrali da je štetno”
(Udanavarga 5:18)***

Hinduizam:

***“Ovo je zbir dužnosti: ne čini drugima ništa što bi ti nanijelo bol ako bi se učinilo tebi.”
(Mahabharata 5:117)***

Zaključak

Međunarodne nevladine organizacije imaju istaknutu poziciju u borbi protiv govora mržnje i nasilnog ekstremizma. Sa tom istaknutom pozicijom dolazi i odgovornost za vođenje, stvaranje mogućnosti za susrete i saradnju sa različitim akterima u borbi protiv dva fenomena koji razdiru mnoge zajednice širom sveta.

Primjeri Ujedinjenih nacija i Inicijative ujedinjenih religija pokazuju mogućnosti da se međun-

arodne organizacije uključe u proaktivan pristup eliminaciji govora mržnje i nasilnog ekstremizma. Međunarodne organizacije imaju kapacitet da stvaraju globalna i lokalna partnerstva, osmišljavaju strategije za rješavanje bilo kojeg pitanja sa kojima se suočavaju lokalne i globalne zajednice i grade mostove tamo gdje su potrebni kako bi osigurale uspješan angažman građana. U ovom članku su spomenute dvije međunarodne organizacije, ali postoji još mnogo onih koje rade sjajan posao širom svijeta. Nadam se da će vas ovaj članak inspirisati da istražite mogućnosti globalnog angažmana u rješavanju govora mržnje i nasilnog ekstremizma.

Neophodno je spomenuti rezolucije UN-a relevantne za razgovor o govoru mržnje i nasilnom ekstremizmu. Lokalne organizacije mogu koristiti Rezolucije prikladnu za aktivnosti koji organizuju da zagovaraju i potiču promjene koje su potrebne na državnom nivou u zemlji ili zemljama u kojima djeluju. Najznačajnija uloga UN-a je da utiče na promjene odozgo prema dolje, koristeći svoje rezolucije da i utiču na promjene koje države članice trebaju provesti za svoje građane. Njihov rad podržava ono što se dešava u našim lokalnim zajednicama, nudeći nam okvir mogućnosti za rješavanje konkretnih problema sa kojima se suočavamo. Čak i kada države članice ne rade na implementaciji rezolucije za koju su glasale, lokalna zajednica se može zalagati i lobirati, organizirati se na lokalnom nivou i koristeći se svim drugim demokratskim mehanizmima utjecati na vladu da počne s primjenom predmetne Rezolucije. Preko svojih agencija UN nudi podršku lokalnim zajednicama u implementaciji projekata i inicijativa koje će garantirati rezultate usmjerene rezolucijama i agendama UN-a.

Postoje mnogi pristupi rješavanju pitanja govora mržnje i nasilnog ekstremizma. Jedan o kojem se govori u ovom članku je međureligijska saradnja. Međureligijska saradnja se realizuje na mnogo različitih načina. Ljudi različitih vjera, religijskih i autohtonih tradicija rade zajedno, govore o svojoj vjeri, govore o svojim zajedničkim problemima i mole se zajedno, sve kako bi postigli mir za sve. Ne bilo kakav mir, pozitivan mir. Lokalne i globalne organizacije, vlade, privatni sektor imaju ulogu u sprečavanju govora mržnje i nasilnog ekstremizma, ali isto tako i vi i ja. Da li to treba da bude Naš Imperativ?

Literatura:

1. "International Day for Countering Hate Speech." United Nations. United Nations. Pristupljeno 24. jula 2022. <https://www.un.org/en/observances/countering-hate-speech>.
2. Hatcher Roberts, Janet. "International Nongovernmental Organizations (INGOs)." Encyclopedia.com, June 8, 2018. Pristupljeno 1. augusta 2022. <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/sociology-and-social-reform/sociology-general-terms-and-concepts-133>.
3. "Plan of Action to Prevent Violent Extremism | Office of Counter-Terrorism." United Nations. United Nations. Pristupljeno 29. jula 2022. <https://www.un.org/counterterrorism/plan-of-action-to-prevent-violent-extremism>.
4. "UN Strategy and Plan of Action on Hate Speech ." United Nations Strategy and Plan of Action on Hate Speech. Accessed August 1, 2022. https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/advising-and-mobilizing/Action_plan_on_hate_speech_EN.pdf.
5. International Golden Rule Day. Pristupljeno 1. augusta 2022. <https://www.goldenruleday.org/>.
6. "URI - Peace. Justice. Healing." URI - United Religions Initiative. Pristupljeno 1. augusta 2022. <https://www.uri.org/>.
7. "What Is an International Non-Governmental Organization (INGO)? ." Union of International Associations. Pristupljeno 2. augusta 2022. <https://uia.org/faq/yb4>.

6

Uvod u govor mržnje

Trajanje: 90 minuta

Ljudski resursi: 1-2 facilitatora

Ciljevi:

Nakon radionice učesnici će moći:

- opisati govor mržnje, šta on obuhvata, a šta ne
- prepoznati govor mržnje i van mreže i na mreži
- podići svijest o postojanju i opasnostima govora mržnje

Metodologija:

diskusija, silent floor tehnika, brainstorming, barometar

Materijali:

A4 papir, laptop, projektor, markeri, krep traka, flipchart, sticky notes, Mentimeter, Padlet, Google Jamboard, Slido, Zoom

Instrukcije:

1. Radionica bi trebala početi sa energizer-om ili ice breaker-om kako bi se učesnici opustili. Neki od energizer-a se mogu naći [ovdje](#). (10 min)
(Online: lista online energizer-a može se naći [ovdje](#))
2. Kratka oluja mozgova na termin "govor mržnje". Učesnici će dobiti 3 sticky notes i napisat će svoje asocijacije i staviti ih na flipchart. Druga mogućnost je korištenje Mentimeter-a ili Slido-a i kreiranje i „oblaka riječi“ njihovih asocijacija, kombinirajući na taj način online alate u offline radu. Kratka diskusija sa učesnicima o njihovim asocijacijama i percepciji govora mržnje. (15 min)
(Online opcija: u ovom dijelu možete koristiti Mentimeter ili Slido i bazirati diskusiju na ovim inputima).
3. U ovom dijelu koristi se silent floor tehnika. Facilitator treba pripremiti tri različite definicije govora mržnje i napiše/isprinta ih na A4 papiru. Definicije će biti stavljene na pod, a učesnici će dobiti 3 minute da pročitaju definicije i stanu pored one s kojom se najviše slažu. Nakon toga će facilitator voditi diskusiju sa učesnicima zašto su odabrali baš tu definiciju. (15 min)
(Online opcija: u ovom dijelu se može koristiti Google Jamboard sa unaprijed pripremljenim definicijama i učesnici mogu staviti svoja imena pored definicije s kojom se slažu).
4. „Vježba barometra“ gdje će voditelj pročitati 7-10 primjera govora mržnje (koji treba da odgovaraju kontekstu, ali i neki opći primjeri). Na skali od 0 do 100 učesnici će se postaviti duž barometra. Barometar treba prethodno pripremiti tako što će se skala barometra obilježiti papirnom trakom koja će biti na podu. Uloga facilitatora je da vodi diskusiju i pita učesnike

zašto se slažu ili ne slažu da nešto jeste ili nije govor mržnje. Prije same vježbe facilitator treba naglasiti da učesnici treba da izraze svoje mišljenje, a ne da ubjeđuju druge. Facilitator može komentarisati izjave oslanjajući se na definicije govora mržnje. (30 min)

(Online opcija: opcija Mentimeter scales sa navedenim primjerima za koje učesnici zatim glasaju, diskusija se zasniva na ovim rezultatima).

5. Kratak kviz za učesnike da provjere svoje znanje i razumijevanje govora mržnje. Kviz se može napraviti u Mentimeter, Slido ili Kahoot alatima. Nakon kviza biće odrađena kratka vježba harvesting-a, u kojoj će se učesnicima dati prilika da izraze šta su naučili tokom radionice i šta su najvažnije stvari koje nose sa sobom nakon radionice. To se može učiniti korištenjem flipcharta i zamoliti učesnike da tamo pišu ili korištenjem nekih online alata kao što su Padlet ili Google Jamboard. (20 min)

(Online opcija: kviz je već u online opciji; harvesting se može obaviti pomoću Jamboard ili Padlet aplikacija).

N.B. pazite na tajming u online okruženju. Tamo je dinamika radionice drugačija, pa ćete možda morati izostaviti neke dijelove. U obje opcije pazite da date dovoljno vremena učesnicima da govore i izraze se. Ostavite prostora i za pitanja.

Radni materijali:

Materijale za radionicu možete pronaći [ovdje](#).

Primjeri govora mržnje za vježbu barometra:

1. (Ime grupe) su oduvijek imali zao uticaj na našu zemlju.
2. Trebalo bi izaći na ulicu i početi ubijati sve članove (ime grupe).
3. Držite (ime grupe) izvan naše zemlje.
4. Nacistički simbol svastike (ili bilo koji drugi simbol specifičan za kontekst)
5. Svi (ime grupe) su pohlepni, žele novac i čine zlo.
6. Slogan koji se koristi u kontekstu određene zemlje koji ima historijsku pozadinu (npr. onaj koji se koristio u nacističkoj Njemačkoj ili drugdje)

7. Mislim da bi naša vlada zaista trebala razmišljati o našoj imigracionoj politici. I ja imam poteškoća da nađem posao.

8. Mislim da (ime grupe) religijske prakse nisu kompatibilne s našom kulturom.

Narativi

Trajanje: 90 minuta

Ljudski resursi: 1-2 facilitatora

Ciljevi:

Nakon radionice učesnici će moći:

- Definirati šta su narativi
- Opisati zašto je dekonstrukcija dominantnih narativa važna
- Analizirati narative iza govora mržnje u njihovom kontekstu

Metodologija:

Laptop, projektor, A4 list sa pričom, 2 kartice sa pričama za grupni rad

Materijali:

Predavanje, diskusija, grupni rad

Instrukcije:

1. Energizer ili ice breaker za opuštanje grupe i stvaranje radne atmosfere. (5 minuta)
2. Čitanje priče o Crvenkapici iz vukove perspektive. Facilitator daje instrukcije učesnicima da se opuste i zatvore oči. U pozadini se može puštati pozadinska muzika iz bajki. Nakon što facilitator završi sa čitanjem, počinje diskusija sa učesnicima. Neka od pitanja mogu biti:
 - Jeste li ikada čuli ovu priču?
 - Šta se sada razlikuje od vaše priče?
 - Kako vam se sviđa vukova perspektiva?
 - Koja bi mogla biti najvažnija poruka ove vježbe? (20 minuta)

3. Kratki teorijski doprinos facilitatora o narativima, kontra-narativima i alternativnim narativima, te o tome kako se narativi grade. Ovaj dio je isprepleten s diskusijom s učesnicima. Input facilitator može dati koristeći prezentaciju, flipchart, predavanje itd. Više o narativima i njihovoj konstrukciji, možete naći ovdje. (15 minuta)
4. Grupni rad. Učesnici se dijele u grupe i daju im se 1 priča/članak iz medija koji doprinosi negativnoj percepciji različitih grupa u društvu. Daju im se flipchart, markeri, sticky notes i pristup internetu. Njihov zadatak je da istraže ovu priču, analiziraju glavne poruke i aktere koristeći sljedeća pitanja:
 - Ko su glavni akteri u narativu?
 - Ko su “dobri” i “loši” momci?
 - Koje su glavne poruke koje se šalju javnosti?
 - Koja je emocionalna, prostorna i vremenska dimenzija narativa?
 - U koji kontekst je narativ ugrađen? (30 minuta)
5. Prezentacija grupnog rada. Učesnici imaju 5 minuta po grupi da predstavljaju svoj rad i odgovore na moguća pitanja od strane ostalih učesnika. Facilitator zajedno sa učesnicima ističe glavne tačke i zaključke. (20 minuta)

Društvene mreže i govor mržnje

Trajanje: 70 minuta

Ljudski resursi: 1-2 facilitatora

Ciljevi:

Nakon radionice učesnici će moći:

- Prepoznati govor mržnje na društvenim mrežama u različitim oblicima
- Prijaviti govor mržnje na raznim društvenim mrežama
- Podići svijest o važnosti prijavljivanja govora mržnje na društvenim mrežama

Metodologija:

Grupni rad, diskusija, interaktivno predavanje

Materijali:

Laptop, kartice sa primjerima govora mržnje, flipchart, markeri

Instrukcije:

1. Energizer ili ice breaker (5 min)
2. Teoretski uvod o govoru mržnje na Facebooku, Instagramu, TikToku, Twitteru i YouTubeu, uključujući input o zaštićenim karakteristikama i konkretnim primjerima kako društvene mreže definiraju govor mržnje i kako ga prijaviti. (20 min)
3. Grupni rad: učesnici su podijeljeni u grupe i daju im se različiti primjeri potencijalnog govora mržnje na različitim društvenim mrežama. Oni imaju zadatak da prodiskutuju o primjerima i odluče da li je to govor mržnje i da li bi ga prijavili. (20 min)
4. Individualni rad: učesnicima se daju ključne riječi za traženje različitih primjera govora mržnje na platformama koje koriste i kada se sadržaj pronađe, trebaju ga prijaviti slijedeći upute iz prvog dijela. Učesnici zatim dijele u plenumu ono što su prijavili. (15 min)
5. Zaključak i harvesting sa radionice uz korištenje Padleta. Od učesnika se traži da podijele glavna saznanja iz radionice u obliku Tweet-a - maksimalno 280 karaktera. (10 min)

Radni materijali:

Materijale za radionicu možete pronaći [ovdje](#).

7

Anticiganizam

Rasizam usmjeren prema romskoj populaciji

Antisemitizam

Predrasude, mržnja ili diskriminacija usmjerena prema Jevrejima kao etničkoj ili vjerskoj zajednici

Cenzura

Izmjena, potiskivanje ili zabrana govora i pisanja od strane vanjskog ili unutrašnjeg autorite-

ta, što za posljedicu ima potkopavanje javnog interesa. Javlja se u svim odnosima autoriteta prema podređenom, ali u savremenom dobu se najviše dovodi u vezu sa vlašću u državi, kao i vladavinom prava.

Čin nasilja

Incident koji podrazumijeva nered, tuču ili uznemiravanje, a u kom je osoba zadobila tjelesne povrede ili je incident zahtijevao intervenciju policije kako bi se uspostavio red i mir, a korištenje ili prikazivanje oružja se također smatra činom nasilja. Ukoliko policija koristi nesmrtonosno oružje, to se ne smatra činom nasilja.

Dehumanizacija

Otuđivanje ljudskih, moralnih kvaliteta i atributa osobi ili grupi osoba. Ljudi koji doživljavaju dehumanizaciju od strane nekog vanjskog faktora smatraju sebe odvojenima, nejednakim i udaljenim od drugih ljudi. Pojedinci i institucije (kao što su država ili porodica) mogu dehumanizirati druge, a ova demoralizacija može imati i fizičku i psihičku komponentu. Dehumanizacija jeste pretpostavka organizovanog nasilja nad nekom grupom ljudi jer je nasije lakše opravdati ukoliko se objektu nasilja oduzmu ljudske karakteristike.

Diskriminacija

Svako različito postupanje prema osobi ili grupi osoba koje je zasnovano na rasi, boji kože, religiji, nacionalnosti ili nacionalnom i etničkom porijeklu, uvjerenju, spolnom ili rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji ili drugim ličnim svojstvima ili statusu, koje nema objektivno i razumno opravdanje.

Empatija

Sposobnost razumijevanja osjećanja drugih ljudi i sposobnost reagovanja na opažene emocije

Etnocentrizam

Stav da je grupa, nacionalnost ili etnicitet kojoj osoba pripada superiornija u odnosu na druge.

Europska komisija protiv rasizma i netolerancije

Jedinstveno tijelo za praćenje ljudskih prava koje se specijaliziralo za pitanja koja se tiču borbe protiv rasizma, diskriminacije (na osnovu rase, etničkog/nacionalnog porijekla, boje kože, državljanstva, religije, jezika, seksualne orijentacije, rodnog identiteta i spolnih karakteristika), ksenofobije, antisemitizma i netolerancije u Europi. Priprema izvještaje i izdaje preporuke državama članicama.

Europski sud za ljudska prava

Međunarodni sud Vijeća Europe sa sjedištem u Strazburu, koji interpretira Europsku konvenciju o ljudskim pravima, tj. razmatra tužbe i ispituje da li je došlo do kršenja ljudskih prava od strane jedne od članica Vijeća Europe nad osobom ili grupom osoba.

Genocid

Bilo koje od djela navedenih u Članu 6 Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda (ICC) počinjeno s namjerom da se uništi, u cijelosti ili djelomično, nacionalna, etnička, rasna ili vjerska grupa.

Glorifikacija

Slavljenje i divljenje osobi zbog nečega što je uradila.

Govor mržnje

Verbalno ili pisano izražavanje mržnje prema osobi ili grupama osoba zbog njihove rasne, vjerske, nacionalne, etničke pripadnosti, kao i drugih karakteristika poput seksualne orijentacije, pola, roda i rodnog identiteta.

Homofobija

Predrasude, mržnja ili strah od homoseksualnosti ili ljudi koji se dovode u vezu ili se identifikuju kao pripadnici LGBTQ+ populacije.

Islamofobija

Predrasude, mržnja ili strah od Islama i muslimana.

Klevetanje

Napad na karakter, kapacitete i reputaciju osobe ili grupe osoba s namjerom da se umanjí njihova vrijednost.

Konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Europska konvencija o ljudskim pravima propisuje niz osnovnih prava i sloboda (pravo na život, zabrana mučenja, zabrana ropstva i prisilnog rada, pravo na slobodu i sigurnost, pravo na pravično suđenje, zabrana retroaktivnog kažnjavanja, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života, slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, slobodu izražavanja, slobodu okupljanja i udruživanja, pravo na sklapanje braka, pravo na djelotvoran pravni lijek, zabranu diskriminacije.

Ksenofobija

Predrasude, mržnja ili strah od osoba iz drugih zemalja ili kultura.

Manjina

Kulturološki, etnički ili rasno različita grupa koja koegzistira, ali je podređena dominantnijoj grupi. Kako se termin koristi u društvenim naukama, ova podređenost je glavna definitivna karakteristika manjinske grupe. Kao takav, status manjine ne mora nužno biti u korelaciji sa brojem ljudi koji pripadaju toj grupi, manjina može biti mnogobrojnija od grupe kojoj je podređena.

Manjine u okviru međunarodnog prava

Države imaju obavezu da štite manjine, nacionalne, etničke, kulturološke, religijske, lingvističke i druge skupine. Svaka definicija mora uključivati i objektivne faktore (kao što je postojanje zajedničke etničke pripadnosti, jezika ili vere) i subjektivne faktore (uključujući da se pojedinci moraju identificirati kao članovi manjine).

Marginalizacija

Činjenje sa namjerom da se grupa ljudi osjeća isključeno i nevažno ili zaista bude izolovana, čime se ograničava njihovo učešće u društvu.

Medijska pismenost

Znanje, vještine i stav potrebni za bavljenje svim oblicima medija, uključujući, posebno, razumijevanje njihove uloge i funkcija u demokratskim društvima i sposobnost kritičke procjene medijskog sadržaja i interakcije s medijima u svrhu samoizražavanja i demokratskog učešća.

Migranti

Sve osobe koje napuštaju domove ili matične države periodično ili na drugi način, uobičajenim ili nevoljnim situacijama u potrazi za egzistencijom.

Mržnja

Stanje uma koje karakteriše intenzivne i iracionalne emocije poniženja, neprijateljstva ili gađenja prema određenoj ciljnoj grupi.

Nacionalizam

Osjećaj nacionalne svijesti koja uzdiže jednu naciju iznad svih drugih i stavlja primarni naglasak na promociju njene kulture i interesa za razliku od drugih naroda ili nadnacionalnih grupa.

Nasilje

Upotreba fizičke sile ili moći protiv druge osobe, ili protiv grupe ili zajednice, koja ili rezultira povredom, smrću, psihičkim povredama ili ima veliku vjerovatnoću da će rezultirati povredom, smrću, psihičkom povredom, nepravilnim razvojem itd.

Nasilan zločin

Svako krivično djelo za koje je propisana kazna zatvora u trajanju dužem od jedne godine ili svako djelo maloljetničke delikvencije, koje uključuje upotrebu ili posjedovanje smrtonosnog oružja, a koje bi bilo kažnjivo kaznom zatvora do tog roka ako ga počini punoljetna osoba.

Nazivanje pogrdnim imenima

Uvredljiv, pogrđan način obraćanja nekome. Nazivanje pogrdnim imenima je često među djecom i iako može djelovati kao puko zadirkivanje, umnogome može naškoditi čovjekovoj predstavi o samome sebi.

Negativni stereotipi

Generalizovano uvjerenje o karakteristikama onih koji pripadaju određenoj grupi koje uključuje gledanje na sve pripadnike u lošem svjetlu, bez obzira na posebne karakteristike člana ili članova kojih se neka situacija konkretno tiče.

Neprijateljstvo

Manifestacija mržnje prema osobi ili grupi osoba.

Obmanjivanje (na Internetu)

Korištenje lažnih imena, predstavljanje kao neko drugi ili kreiranje lažnog profila o nekom drugom na društvenim mrežama.

Oproštenje krivičnog djela

Opravljanje, praštanje ili previđanje određenog djela, često u kontekstu krivičnog djela ili prekršaja.

Osjećaj niže vrijednosti

Psihološki osjećaj inferiornosti koji je potpuno ili djelomično podsvjestan. Sam termin je izgubio na značaju jer je masovno korišten kako bi opisao bilo kakvo pokazivanje ispodprosječne ambicije kog neke osobe.

Otuđenje

Povlačenje osobe iz društva u kojem živi i njegove/njene privrženosti vrijednostima tog društva.

Podstrekivanje (mržnje)

Izjave koje mogu pospješiti diskriminaciju, neprijateljstvo ili nasilje prema određenoj grupi pojedinaca.

Ponižavanje (online)

Izjavljivanje uvreda na javnim forumima, društvenim mrežama i slično, s namjerom da se neko povredi ili ponizi.

Poricanje holokausta

Čin poricanja, preispitivanja ili izražavanja sumnje, u cjelini ili djelomično, u pogledu historijskih činjenica u vezi sa genocidom nad Jevrejima u toku Drugog svjetskog rata.

Prijavljivanje nasilja (na mrežama)

Korištenje alata ili sistema usluge društvenih medija za prijavu uznemiravanja, maltretiranja, prijetnji i drugog štetnog sadržaja koji obično krši uslove usluga društvenih mreža ili platformi.

Promatrač

Osoba koja posmatra nekom događaju, na primjer, uznemiravanju, ali ne učestvuje niti pokušava to spriječiti.

Pristrasno ponašanje

Čin koji je usmjeren ka osobi, grupi osoba, privatnoj ili javnoj svojini djelomično ili potpuno motivisan rasnim, nacionalnim, etničkim, spolnim ili rodnim identitetom, vjeroispovješću ili seksualnom orijentacijom osobe ili grupe. Djelo povezano s pristranošću ne mora uključivati ponašanje koje predstavlja krivično djelo. Svi zločini iz mržnje i zločini zastrašivanja jesu djela koja se odnose na pristranost, ali neće sva djela povezana s pristranošću predstavljati zločin iz mržnje ili zločin zastrašivanja. „Zločin iz mržnje“ se definiše kao svako krivično djelo u kojem su osoba ili osobe koje su počinile djelo djelovale s ciljem da zastraše pojedinca ili grupu pojedinaca iz gore spomenutih razloga.

Radikalizacija

Proces u kom neko usvaja ekstremne političke, vjerske ili društvene vrijednosti koji nisu u skladu s vrijednostima demokratskog društva.

Rasizam

Uvjerenje da osobina kao što je rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, nacionalnost ili nacionalno ili etničko poreklo opravdava prezir osobe ili grupe osoba, ili pojam superiornosti osobe ili grupe osoba u odnosu na drugu grupu.

Ratni zločini

Bilo koje od djela navedenih u Članu 8 Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda (ICC).

Rod

Društveno konstruisane uloge, ponašanja, aktivnosti i atributi koje dato društvo smatra prikladnim za žene i muškarce.

Rodni identitet

Duboko unutrašnje i individualno iskustvo svake osobe, koje može, ali i ne mora odgovarati spolu pretpostavljenom pri rođenju, uključujući lični osjećaj i odnos prema tijelu, (što može uključivati, ako je slobodno odabrano, modifikacije tjelesnog izgleda ili funkcije medicinskim, hirurškim ili drugim sredstvima) i drugim izrazima roda, uključujući odijevanje, govor i ponašanje.

Romi

Ne samo Romi, već i Sinti, Kali, Aškalije, “Egipćani”, Manuši i srodne grupe stanovništva u EUropi, zajedno sa Putnicima.

Seksualna orijentacija

Sposobnost svake osobe za duboku emocionalnu, privrženu i seksualnu privlačnost prema osobama različitog pola, istog pola ili više od jednog pola.

Skrnavljenje posmrtnih ostataka

Namjerno i svjesno uklanjanje ili uznemiravanje posmrtnih ostataka ljudskih skeleta ili objekata koji su postavljeni uz zakopano ljudsko tijelo i/ili tretiranje takvih ljudskih posmrtnih ostataka sa nepoštovanjem i prezirom.

Sloboda izražavanja

Sloboda izražavanja se odnosi na sposobnost pojedinca ili grupe pojedinaca da izraze svoja uvjerenja, misli, ideje i emocije o različitim pitanjima bez cenzure.

Sluđivanje/izluđivanje

Razrađena i podmukla tehnika obmane i psihološke manipulacije, koju obično praktikuje jedan manipulator na jednoj žrtvi tokom dužeg perioda. Njegova namjera je da postepeno potkopava žrtvino povjerenje u vlastitu sposobnost da razlikuje istinu od laži, ispravno od pogrešnog ili stvarno od nestvarnog, čineći je na taj način patološki ovisnom o manipulatoru u svojim razmišljanjima ili osjećanjima.

Status

Pravna ili činjenična situacija osobe, koja ne obuhvata samo određeni bračni, migrantski ili profesionalni status, već i faktore kao što su invaliditet, materijalni položaj, zdravlje, članstvo u sindikatu ili drugom tijelu, mjesto prebivališta i slično.

Stigmatizacija

Obilježavanje grupe i ophođenje prema njenim pojedincima na negativan način.

Svetogrđe

Nesenzitivni, uvredljivi, ponižavajući, pogrdni izrazi o bilo kojoj religiji.

Tolerancija

Tolerancija, odbijanje nametanja kaznenih sankcija za neslaganje sa prevlađujućim normama ili politikama ili namjerni izbor nezadiranja u ponašanje koje neko ne odobrava. Kao takva, tolerancija se dugo smatrala kardinalnom vrlinom liberalne političke teorije i prakse, koju su podržavali važni politički filozofi i ona je centralna za niz savremenih političkih i pravnih debata, uključujući i one koje se tiču rase, pola i seksualne orijentacije.

Transfobija

Predrasude, mržnja ili stah od transeksualnosti ili transrodnosti, pa samim tim transeksualaca i transrodnih osoba na osnovu njihovog izražavanja sopstvenog identiteta.

Trivijalizacija

Predstavljanje nečega kao nevažnog namjerno ili činjenje da se nešto što ima značaj obesmisli i prikaže kao nevažno.

Trolovanje

Namjerno ostavljanje dosadnih i suvišnih komentara ili sadržaja na određenoj platformi sa namjerom da se privuče pažnja ili izazove neprijatnost.

Trol fabrika

Određeni broj pojedinaca koji se okupljaju kako bi objavili veliki broj postova ili poruka na Internetu koji imaju za cilj da izazovu probleme, utiču na političke stavove, izazivaju korisnike i slično.

Ugrožene grupe

One grupe koje su posebno predmet govora mržnje, što zavisi od nacionalnih okolnosti, ali će uglavnom uključivati tražioce azila i izbjeglice, druge imigrante i migrante, crnačke i Jevrejske zajednice, muslimane, Rome/Cigane, kao i druge vjerske, etničke i jezičke manjine i LGBTQ+ populaciju. Posebno uključuje decu i mlade koji pripadaju takvim grupama.

Upstander – onaj koji se zalaže za druge

Osoba koja govori ili djeluje kao podrška pojedincu ili cilju, posebno neko ko intervenira u ime osobe koja je napadnuta ili maltretirana.

Uvreda

Opaska koja kritikuje ili vrijeđa nekoga na osnovu njegovog identiteta.

Uznemiravanje

Neželjeno agresivno i/ili neprijateljsko ponašanje s namjerom da se neko psihički i/ili fizički ugrozi ili uplaši. U savremenom dobu sve je češće uznemiravanje u digitalnom prostoru.

Vandalizam

Vandalizam znači namjerno i zlonamjerno oštećenje ili uništavanje nečije, često javne imovine.

Vršnjačko zlostavljanje

Označava namjerno uznemiravanje, zastrašivanje, ponižavanje, ismijavanje, klevetu ili prijetnju ili podsticanje nasilja od strane učenika prema drugom učeniku ili zaposlenom u obrazovnoj ustanovi pismenim, verbalnim, elektronskim ili fizičkim činom koji se može odnositi na

osobine drugog učenika, zaposlenog ili osobe s kojom je drugi učenik ili zaposleni povezan.

Zastrašivanje

Ponašanje koje za cilj ima da osobu odvрати ili nagovori na neko ponašanje koristeći prijetnju.

Zločin protiv čovječnosti

Zločin protiv čovječnosti, krivično djelo međunarodnog krivičnog prava, usvojeno u Nirnberškoj povelji, a 1998. godine uključena je u Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda (ICC).

Zločini protiv čovječnosti sastoje se od različitih djela – ubistava, istrebljenja, porobljavanja, mučenja, prisilnog premještanja stanovništva, zatvaranja, silovanja, progona, prisilnog nestanka i aparthejda, između ostalog – kada su, prema MKS-u, „počinjena kao dio široko rasprostranjenog ili sistematskog napada usmjerenog protiv bilo kog civilnog stanovništva”.

Zlostavljanje na Internetu

Uznemiravanje i prijetnje koje se dešavaju online, na društvenim mrežama, putem poruka i na drugim Internet platformama.

Svi možemo biti heroji!

O!

**no hate
no violence**

Youth for Peace
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Kontaktirajte nas:

www.peace.ba

info@peace.ba